

Yönetmel Devrim, Siyasal Realizm ve İdeoloji: James Burnham'ın Siyaset Kuramı

Managerial Revolution, Political Realism, and Ideology: The Political Theory of James Burnham

Ömer DİDİN^a, Emre DİDİN^b

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi	
Başvuru	11 Nisan 2025
Kabul	12 Eylül 2025
Yayın	27 Ekim 2025
Makale Türü	Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler

Muhafazakarlık,
Yeni Muhafazakarlık,
Paleo-Muhafazakarlık,
James Burnham,
Yönetmel Devrim,
Makyavelciler,
Realist Siyasal Kuram.

ÖZ

Bu makale, Amerikalı siyaset bilimci ve düşünür James Burnham'ın siyasi fikirlerini incelemektedir. Çalışma Burnham'ın en önemli üç çalışması olan Yönetmel Devrim (1941), Makyavelciler (1943) ve Batı'nın İntiharı (1964) çalışmalarını esas almaktadır. Burnham'ın yönetmel devrim fikrine göre burjuva kapitalizmi tasfiye olmaktadır. Egemen sınıf olarak burjuvanın yerini yönetmel elit, kapitalizmin yerini ise yönetsencilik alacaktır. Burnham bu devrimi "sahiplik ve kontrol ayrımı" üzerinden izlemektedir. Burnham yönetmel devrim kuramını ortaya attığında halen tarihsel materyalizm ve diyalektik metodun etkisi altındaydı. 1943 yılında yayımlanan Makyavelciler ile Machiavelli ve İtalyan seçkinler kuramındaki realist siyaset anlayışını benimsemiş ve bu realist epistemolojiyi yönetmel devrime entegre etmiştir. Bu yaklaşımda yönetmel devrim tarihsel paradigma değişimlerinden ziyade seçkinlere yoğunlaşan tarihsel ve sosyolojik analiz ile açıklanarak daha doyurucu bir teori ortaya koyulmaktadır. Batı'nın İntiharı'nda Burnham, Paretocu yaklaşımla modern liberalizm ideolojisinin analizini gerçekleştirmektedir. Burnham'ın görüşüne göre, yeni yönetmel sınıfın ideolojisi olan modern liberalizm, Batı'nın daralmasına ve yok olmasına eşlik edecek olan ideolojidir. James Burnham'ın siyaset teorisinin kapsamlı ve bütüncül bir irdelemesini sunan bu çalışma onun düşüncesinde hem kullandığı metotlarla hem de vardığı sonuçlarda çağımıza ışık tutacak birçok içgörü bulmaktadır.

ARTICLE INFO

Article History	
Received	11 April 2025
Accepted	12 September 2025
Available Online	27 October 2025
Article Type	Research Article

Keywords

Conservatism,
Neo-Conservatism,
Paleo-Conservatism,
James Burnham,
Managerial Revolution,
Machiavellians,
Realist Political Theory.

ABSTRACT

This article examines the political ideas of American political scientist and thinker James Burnham. The study builds upon Burnham's three most notable works; The Managerial Revolution (1941), The Machiavellians (1943) and The Suicide of the West (1964). According to Burnham's idea of managerial revolution, bourgeois capitalism is being eliminated. The ruling class of the bourgeoisie will be replaced by the managerial elite and capitalism will be replaced by managerialism. Burnham traces this revolution through the "separation of ownership and control". Burnham was still under the influence of historical materialism and dialectical method when he put forward his theory of managerial revolution. With his 1943 book The Machiavellians, he adopted the realist understanding of politics found in Machiavelli and Italian elite theory and integrated this realist epistemology into the managerial revolution. This approach provides a more satisfactory theory by explaining the administrative revolution through historical and sociological analysis by focusing on elites rather than historical paradigm shifts. In The Suicide of the West, Burnham analyzes the ideology of modern liberalism with a Paretian approach. Burnham argues that modern liberalism, the ideology of the new managerial class, is the ideology that will accompany the West while it contracts and disappears. This study, which offers a comprehensive and holistic examination of James Burnham's political theory, discovers many insights in his thought that will shed light on our era, both in terms of the methods he uses and the conclusions he draws.

EXTENDED SUMMARY

James Burnham (1905-1987), American political scientist and thinker, was particularly influential in the Cold War and

its aftermath with the ideas he put forward during the Second World War. Burnham, who was initially involved in the Trotskyist wing of Marxism in his youth, left this school

✉ Sorumlu Yazar/Corresponding Author

^a Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Avrupa Araştırmaları Enstitüsü, Avrupa Siyaseti ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, İstanbul, E-Posta: omerdidin97@gmail.com, ORCID: https://orcid.org/0009-0005-1092-1959

^b Arş. Gör., Ufuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Ankara, E-Posta: emreofdidin@gmail.com, ORCID: https://orcid.org/0000-0001-7457-9922

Yazarlar bu çalışmanın tüm süreçlerinin araştırma ve yayın etiğine uygun olduğunu, etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine uyduğunu beyan etmiştir. Aksi bir durumda Akdeniz İİBF Dergisi sorumlu değildir.

of thought in 1940 and became one of the pioneers of the Neo-conservatism movement in the United States during the Cold War, although he was never directly tied to neo-conservatives. In terms of his ideas, he most notably emphasized the rise of the managers who were in the process of overthrowing the ruling capitalist class, in what he referred to as “the managerial revolution”. In his later works he emphasized the importance of a realist viewpoint in politics and was critical of ideologies in general, liberalism in particular. The study discusses this important political thinker in detail and aims to reach a systematic understanding of his political ideas.

The article employed a thorough literature review in order to reach a full understanding of Burnham’s political thought and its evolution over time. This literature did not only focus on Burnham’s three chief works, namely the *Managerial Revolution*, *The Machiavellians: The Defenders of Freedom*, and *The Suicide of the West*, but also on secondary literature on James Burnham. While some works in the secondary literature such as Francis (1984) analyzed and clarified Burnham’s work, some others such as Francis (2016), Gottfried (1999), Macintyre (2024), Parvini (2022) can be viewed as direct applications and/or updates and elaborations on Burnham’s work. Meanwhile, the literature review also revealed works that contrast with or directly critique Burnham’s ideas, such as Galbraith (1967), Orwell (1949) and Mills and Gearth (1942). We analyzed and discussed these works and scholars in detail and put their arguments and findings in contrast in order to reach a solid understanding of Burnham’s political thought.

Based on the analysis, the study found that James Burnham’s key contribution is the elaboration of the Theory of Managerial Revolution. In *Managerial Revolution*, he observed the ongoing social transformation and shifting of power from the capitalist class to managers. By doing so, Burnham also dismissed both the permanence of capitalism and the idea that socialism would inevitably come at capitalism’s downfall. More interestingly, Burnham contended that the managerial society exists in its rudimentary form in the United States under the New Deal, but has already reached the advanced stage in the Soviet Union, and a fairly advanced stage in Nazi Germany. In other words, the managerial revolution existed in vastly different countries ruled by vastly different ruling classes and ideologies. The key pillar of managerial revolution is “separation of ownership and control”, which divorces the control of the means of production from their owners, leading to the owners losing their political leverage.

However, it was observed that in the book, Burnham was still under the influence of Marxist epistemology and methodology despite quitting the tenets of the ideology. Since Burnham sought to conduct a value-free and scientific analysis, he updated his theory in the *Machiavellians* by incorporating the realist political thought of Machiavelli and four elite theorists which he dubbed “the Machiavellians”, namely Pareto, Mosca, Sorel, and Michels. Burnham thought that he found the realist and anti-formalist foundations of social and political analysis in the *Machiavellians* and updated his initial theory by combining it with elite theory, thus maturing the Theory of Managerial Revolution.

According to this perspective, the predominant entity in every given society is its elite. A society’s history, its achievements and failures belong to its elite. An elite is replaced by another via “circulation of the elite”. According to Burnham, an elite’s rule does not solely depend on its power, but each elite also employs ideologies that Pareto calls derivations and Mosca calls political formula. Burnham notably observed that the circulation of the elite was underway and the capitalist elite was losing its power to the emerging managerial elite.

Burnham’s theory was critiqued by many works and scholars such as Mills and Gearth (1942), Orwell (1949), Spitz (1981). However, critiques failed to appreciate the value-free approach taken by Burnham as therefore took Burnham’s analysis as his own personal wish. However, Burnham was specifically seeking to eliminate what he called “politics as wish” and to reach the scientific way of conducting research. He was also trying to predict the outcomes of the ongoing social transformation. His predictions were also mistaken by his critiques as his personal wish.

Burnham viewed ideology in a pejorative sense, very similarly to Pareto, who called them derivations. For Burnham, ideology is not something that is to be taken at face value, it is something to be dissected to reveal the sentiments that lie in its core. In *The Suicide of the West: An Essay on the Meaning and Destiny of Liberalism*, he presents a striking critique of (modern) liberalism, which is the American ruling class doctrine, by applying his understanding of ideology and the anti-formalist method inspired by the *Machiavellians*. He lays down the liberal assumptions and distinguishes between their formal meaning and underlying social and psychological realities. Burnham critiques Liberalism mainly because it has increasingly become detached from reality. Meanwhile, Burnham contended that the Machiavellian realist political theory, namely “the science of power”, must be adopted by a healthy ruling elite, which the liberal ruling elite lacked. As a result, the self-inflicted harms of liberalism result in a decline in the West’s power and advantageous position, namely the suicide of the west.

The study aimed to reach a complete understanding of James Burnham’s political thought and ideas. Burnham is a highly unique political scientist and thinker. He carried over his structuralist roots from his earlier Marxism and supplemented it with a deep understanding of the realist political theory, finding its roots in Machiavelli, to form and utilize a penetrating analytical method. Although identified as a conservative, he was far from being a conservative in the classic sense. While he was disturbed both by Marxism and Liberalism as he dismissed the utopian ideals of both ideologies, he would not fully subscribe to many conservative ideals as he would describe them in the same way as Pareto’s derivations. The main reason for such discrepancy between Burnham and many other conservatives is that Burnham did not adopt the ethical approach adopted by thinkers such as Leo Strauss, but instead based his own conservative thought on a value-free and scientific approach. The study hopes both to contribute to the discussion on Burnham and his political ideas and better introduce this understudied thinker to the Turkish literature.

1. Giriş

Amerikalı siyaset bilimci ve düşünür James Burnham (1905-1987) özellikle İkinci Dünya Savaşı esnasında ortaya attığı fikirlerle Soğuk Savaş dönemi ve sonrasında etkili olmuştur. Gençlik yıllarında Marksizm'in Troçkist kanadına dahil olan Burnham, 1940 yılında bu düşünce akımından ayrılarak Soğuk Savaş döneminin Amerika Birleşik Devletleri'nde *Neo-conservatism* (Yeni muhafazakarlık) akımının öncülerinden olmuştur. 1955 yılında Amerika'da kurulan muhafazakar dergi National Review'in kurucularından biri olup, zaman zaman dergi için makaleler yazmıştır. Siyaset teorisine yapmış olduğu esas katkılar, bu çalışmada ele alınacak olan önemli kitaplarında bulunmaktadır. Burnham, yeni muhafazakarlığın kurucularından biri olmakla birlikte, ne fikir ne de tarz veya epistemoloji olarak bu düşüncenin tipik bir temsilcisidir. Bilhassa yeni muhafazakarlığın sonradan aldığı formda Burnham'ın içinde bulunabileceği bir düşünce akımının var olduğu pek söylenemez. Burnham'dan en çok etkilenmiş olan ve doğrudan takipçisi sayılabilecek Samuel T. Francis (1947-2005) ve Paul E. Gottfried (1941-) gibi düşünürlerin yeni muhafazakarlığa karşı olup kendilerini paleo-muhafazakar olarak nitelemeleri bu durumun göstergelerinden birisidir.

Muhafazakarlığın çok çeşitli tanımları bulunmaktadır. Geniş anlamıyla muhafazakarlık, toplumsal bir tutum olarak her zaman var olmuştur. İnsanın içgüdüsel ani değişim korkusunu ve alışılmış eylem eğilimini ifade etmektedir. Michael Oakeshott'a (2004: 56) göre "Muhafazakar olmak, aşına olunanı bilinmeyene, denenmiş denememiş, gerçeği gizleme, fiili olanı olası olana, sınırlıyı sınırlanmamışa, yakını uzağa, kafiyi çok bol olana elverişliyi mükemmelle ve şu anki gülüşü hayali neşeye tercih etmektir." Baumann'a (1927) göre muhafazakarlığın kurucusu olan Edmund Burke ise, Fransız Devrimi'nin temelinde yatan militan rasyonalizmi eleştirerek, sosyal yaşamın yalnızca insanların rasyonel faaliyetleriyle yönetilmediğini; duygular, alışkanlıklar, duygusal bağlılıklar, gelenekler ve görenekler gibi unsurların daha baskın olduğunu savunmuştur. Burke, "şeylerin karmaşıklığı ve giriftliği" nedeniyle insanların rasyonel bakış açısıyla düzen kurmakta başarılı olamayacağını savunmaktadır (Duman, 2010: 111). Diğer yandan, Lord Hugh Cecil "neredeyse tüm insan zihinlerinde bulunan" (Cecil, 1912: 8) "doğal muhafazakarlık" ile "modern muhafazakarlık" arasında ayırım yapmaktadır. C.D Broad'a (1913: 397) göre bu ayırım, her türlü yeniliği reddeden ve daha değersiz olan "zihinsel atalet" ile, sosyal sorunların çok karmaşık olduğunu ve herhangi bir değişim planında bazı faktörlerin göz ardı edilmiş olma ihtimalinin her zaman güçlü olduğunu öne süren "mantıklı şüphecilik" arasında kurulmaktadır.

Öte yandan, Burnham'ın ABD'de kurucularından olduğu yeni muhafazakarlık ise, Hasan Hüseyin Akkaş'a (2004: 51) göre "bir yanda demokratik sosyalizmin eşitlik, diğer tarafta liberalizmin özgürlük ve globalleşme ilkelerinin, toplumsal pratikte anlamını kaybettiği bir ortamda gündeme gelmiştir. Bu çerçevede liberal düşüncede özgürlük ve globalleşme, muhafazakar düşüncede ise gelenek ve yerellik, öncelikli olarak vurgulanmaktadır." Bu açıdan bakıldığında yeni muhafazakarlık, bir tarafta sosyalizmin, diğer taraftaysa liberalizmin rasyonel ve ütopyacı yaklaşımlarından rahatsız

olmakta ve bu duruma karşı gelmekte, bu açıdan klasik muhafazakarlık tanımlamalarıyla da fikri olarak uyuşmaktadır. Ancak uygulamada, 19. yüzyılın bu iki zıt ideolojisini birleştiren bir 20. yüzyıl ideolojisi olan yeni muhafazakarlık, klasik muhafazakarlıktan farklı bir ifade bulmuştur. 1960'lar ve 70'lerde zirve noktasına ulaşan bu hareketin liderlerinden Irving Kristol ve Daniel Bell gibi isimler, yeni muhafazakarlığı refah devletine ılımlı ancak bürokratik zorlama, paternalizm ve egaliteryenizme eleştirel, altmışların karşı kültürüne karşı geleneksel değerler ve dini savunan duruş ve güçlü bir anti-komünist dış siyaset ekseninde konumlandırmışlardır (Vural, 124-126). 1970'lerde Amerikan sağ popülist ve dini değerleri koruyan Eski Sağ (Old Right) ve altmışlarda gittikçe radikalleşen solun durumundan rahatsızlık duyarak uzaklaşan entelektüellerin kurduğu yeni muhafazakarlık olarak kesin olarak ikiye ayrılmıştır (Gottfried 1993 78-79). Soldan çok daha erken bir tarihte, 1940'larda kopmuş olan Burnham, yeni muhafazakar hareketin temel taşlarını döşemekte büyük payı olan kuramcılardandı. George H. Nash'e (1976: 91) göre James Burnham, ABD'de muhafazakar entelektüel harekete Soğuk Savaş'ı kazanmak üzere diğer herkesten fazla kuramsal formül sağlamıştır. Roger Kimball'a (2002: 1) göre ise Burnham "Yirminci yüzyılın en büyük ve hak ettiği değeri en az gören siyasi ve sosyal yorumcularından birisidir."

James Burnham'ın siyaset teorisi çalışmaları, 19. yüzyılın sonlarından itibaren başlayan ve İkinci Dünya Savaşı'nda zirve noktasına ulaşan sosyal dönüşüme ışık tutmayı amaçlamıştır. Ortaya attığı en önemli fikir, dünya çapındaki şiddetli sosyal dönüşümün neticesi olarak kapitalizmin ölmekte olduğu ve yerini Burnham'ın 'yönetmelik sınıf' olarak adlandırdığı gruba bırakmakta olduğudur (Burnham: 1941). Burnham bu itibarla, hem kapitalizmin sonsuzluğu fikrini, hem de kapitalizmin yok oluşunun sosyalizme zemin hazırlayacağı fikrini reddetmiştir. Onun yerine, Burnham, hem döneminin Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gibi kapitalist, hem Sovyetler Birliği gibi sosyalist, hem de Nazi Almanyası gibi faşist rejimlerin her birinde yönetmelik devrimin gerçekleşmekte olduğunu gözlemlemiştir. Burnham'a göre yönetmelik devrimin temel unsurlarından bir tanesi "sahiplik ve kontrol ayırımı" (Berle & Means: 1932) adı verilen, mülkiyet ile kontrolün ayrışmasıdır. Geleneksel kapitalist düzende sermaye sahipleri (hissedarlar) aynı zamanda kontrol gücüne de sahiptir. Ancak yönetmelik devrimde, sermaye sahipliği giderek önemini kaybederken, yönetmelik sınıf önem kazanmaktadır. Burnham, bu çalışmanın ikinci bölümünde ayrıntılı şekilde ele alınan *The Managerial Revolution: What is Happening in the World* kitabında bu durumun temel sebepleri arasında modern toplumlarda ekonominin ve teknolojinin karmaşılaşması, uzmanlığa ve merkezi planlamaya duyulan ihtiyaç ve kapitalist sınıfın motivasyonunu yitirmesini göstermektedir.

Burnham'ın çalışmaları, yalnızca kendi dönemi için değil, sonraki dönemlerin toplumsal ve siyasal analizleri açısından da büyük bir öneme sahiptir. Gençlik yıllarında Marksizm ve Troçkizm'den ilham alan Burnham, zamanla bu ideolojik çerçeveyi terk ederek kendine has bir muhafazakar görüşe kaymıştır (O'Neil, 1994: 141). Metodolojisi itibarıyla son derece realist olan Burnham, eserlerinde anlattığı olgulara normatif bir yaklaşımla değil, daha çok olgusal ve analitik bir perspektiften yaklaşmaktadır (Francis, 1984). Burnham için önemli olan, belirli bir olgunun "iyi" ya da "kötü" olup

olmaması değil, bu olgunun toplumsal yapıyı nasıl şekillendirdiği ve hangi güç ilişkilerini doğurduğudur. Burnham, örneğin “yönetimsel sınıf”ın yükselişini değerlendirirken bu sınıfın ahlaki ya da ideolojik açılarından eleştirisini ya da taraftarlığını yapmaktan ziyade, bu sınıfın analizine konu olan toplumlar da doğal bir sonuç olarak nasıl ortaya çıktığını, siyasi ve sosyal süreçleri nasıl dönüştürdüğünü incelemektedir. Burnham’ın “yönetimsel sınıf” teorisi, Soğuk Savaş dönemi boyunca yalnızca ABD’de değil, Batı Avrupa’daki akademik çevrelerde de geniş bir tartışma alanı bulmuş, “yönetici elit”, “bürokratik yönetim” ve “teknokrazi” kavramlarının gelişiminde önemli bir referans noktası olmuştur. Örneğin, Burnham’ın gözlemleri, ABD’de devletin ve ekonominin giderek daha fazla güç sahibi olan güçlü bir elit tarafından yönetildiğini savunan Wright Mills (2000), yeni oluşan sanayi toplumunun yönetimindeki artan teknik bilgi ihtiyacının “teknostüktür” adı verilen yeni bir teknolojik seçkinler sınıfı oluşturduğunu savunan John Kenneth Galbraith (1967) gibi isimlere ilham vermiştir. Avrupa’da ise teknokrazi üzerine çalışmalar yapan Radaelli (1999), Centeno (1993) gibi yazarların eserlerindeki kuramsal çerçevede kendisine yer bulmuştur.

Bu çalışma James Burnham’ın fikirleri, siyasi görüşleri, başta Batı olmak üzere dünya literatürüne etkilerini, önemli eserlerinin her birine ayrılan başlıklar altında inceleyerek Türk akademik literatüründe az bilinen bu önemli düşünür ve siyaset bilimci hakkında gelecekte yapılacak çalışmalar için bir dayanak noktası oluşturmayı amaçlamaktadır. Burnham’ın fikirlerinin aynı Batı ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’nin de gerek iç gerek dış siyasetindeki eğilimlerine, kurumsal yapılarına ve güç dinamiklerine ışık tutabileceği düşünüldüğünden, Türk akademisinde Burnham’ın daha iyi tanınması ve hakkında çalışmalar yapılması gerekli görülmektedir. Makale üç ana bölüme ayrılmıştır. Birinci bölüm *The Managerial Revolution: What is Happening in the World*, ikinci bölüm *The Machiavellians: Defenders of Freedom*, üçüncü bölüm ise *Suicide of the West: An Essay on the Meaning and Destiny of Liberalism* eserini merkeze alarak James Burnham’ın siyasi fikirleri ve zaman içerisindeki gelişimi hakkında detaylı bir analiz sunmayı hedeflemektedir. Araştırma yöntemi olarak öncelikle James Burnham’ın temel eserleri birincil kaynak olarak incelenmiş, ardından konuyla ilgili ikincil literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Verilerin çözümlemesinde karşılaştırmalı metin analizi ve eleştirel yorumlama yöntemleri kullanılmıştır. Burnham’ın üç ana eserinin yanı sıra, hakkında yapılan eleştiriler, incelemeler ve Burnham’dan ilham alarak düşüncelerini geliştirme ve güncellemeyi amaçlayan çalışmalara yer verilmiştir. Böylece Burnham’ın fikirlerinin tarihsel bağlamı, teorik temelleri ve sonraki literatürdeki etkileri bütüncül bir şekilde değerlendirilmiştir. Burnham’ın güncelliğini koruyan ve günümüzde önem taşıyan bir siyaset teorisi perspektifi sunduğu gösterilmeye çalışılacaktır.

2. Burnham ve Yönetimsel Devrim

James Burnham 1934 ila 1940 yılları arasında Komünist hareketin Troçkist kolu olan Dördüncü Enternasyonal’in üyesi olmuştur. Fakat başta Stalinizm’in yükselişi olmak üzere İkinci Dünya Savaşı’ndaki gelişmeler Burnham’ın Troçki’den ve Marksizm ideolojisinden kopmasına zemin hazırlamıştır. Burnham, Troçki’nin, Stalinizm’in

Marksizm’den geçici bir sapma olduğunu düşüncesini reddetmiş ve Stalinizm’i Marksizm’in parçası olarak görmüştür. İşçi Partisi’ne yazdığı istifa mektubunda (Trotsky, 1940: 207) şu ifadeyi kullanmıştır: “Şu anda elimizdeki kanıtlara bakılarak yeni bir sömürüye dayalı toplum biçimi (benim yönetimsel toplum adı verdiğim) yalnızca kapitalizme olası bir alternatif değil, aynı zamanda içinde bulunduğumuz dönemde sosyalizmden daha muhtemel bir sonuçtur.”

Bu “alternatif”, Burnham’ın Yönetimsel Devrim kitabının odak noktasını teşkil etmiştir. Burnham’a (1941: 29-44) göre kapitalizm ölmektedir, fakat Marksizm’in Feodalizm, Kapitalizm ve Sosyalizm şeklinde ilerleyen tarihi yorumunun aksine, kapitalizmin yok oluşu sosyalizme zemin hazırlamaktan ziyade, Yönetimsel (Managerial) Toplumu doğurmaktadır. Yaşamakta olan sosyal dönüşüm neticesinde kapitalist sınıf yok olacak, fakat bu durum işçi sınıfının özgürleşmesinden ziyade, yönetimsel sınıfın kapitalist sınıfının yerine geçerek hem kapitalist hem işçi sınıflarını domine etmesiyle neticelenecektir (Francis, 1984: 9). Yükselmekte olan yönetimsel sınıf toplumu dönüştürerek, kapitalist sınıfın gücünün kaynağı olan özel mülkiyete dayalı ekonomi, parlamento hükümetine dayalı ulus devletleri ve kapitalizmin bireysellik gibi ahlaki değerlere dayalı toplumunu yok edecektir. Burnham bu sosyal sınıfın yükselişini hem Sovyetler Birliği, hem Nazi Almanyası, hem de ABD’deki New Deal hareketinde gözlemlemiştir (Burnham, 1941: 57).

Burnham yönetimsel devrim kuramını oluştururken kendisinden önce gelen, sosyoloji ve ekonomi üzerine çalışmalar yapmış Max Weber ve Thorstein Veblen gibi düşünürlerden faydalanmıştır. Thorstein Veblen, teknolojik ilerlemenin toplumsal yapıları ve ekonomik ilişkileri dönüştürdüğünü ve vurgulamış ve toplumun maddi refahının hakemleri konumunda olan ve giderek sınıf bilincine kavuşan bir teknolojik üretim üzerine uzmanlaşmış grubun ortaya çıktığının altını çizmişti (Veblen, 1921: 49-50). Weber’in ise sosyal tabakalaşma (Brennan, 2020) ve modern devletteki bürokrasinin büyümesi (Waters & Waters, 2015: 73-127) üzerine yaptığı çalışmalar Burnham’ı etkilemiştir. Fakat Burnham’ı en çok etkileyen çalışma, A.A. Berle ve Gardiner Means’in *The Modern Corporation and Private Property* (1932) eseri olmuştur. Berle ve Means bu eserlerinde, girişimci şirketlerin, diğer bir deyişle sahibi ile işlerini yürütenlerin aynı kişilerden oluştuğu şirketlerin, ekonomik alanda düşüşte olduklarını ve yerlerini giderek hisseleri bir grubun elinde bulunan fakat işlerini teknik bilgi, işletme ve organizasyonel alanlarda özel eğitim almış bir gruba devreden şirketlere bıraktığını saptamıştır. Bu durum, Burnham tarafından benimsenerek çalışmasının çıkış noktası haline gelen “sahiplik ve kontrol ayrımı”na yol açmıştır.

Ancak, Burnham bu kavramı genişleterek, yönetimsel sınıfın yalnızca “işletme yöneticileri, üretim müdürleri, fabrika şefleri ve üretimin asıl teknik sürecinden sorumlu olan yardımcıları”ndan (Burnham, 1941: 65) ibaret olmadığını, iktisadi süreçlerin ötesine geçerek, ABD’deki New Deal’ın neticesinde ortaya çıkan ve diğer yönetimsel rejimlerde de görülen bürokratik idareyi de kapsadığını göstermiştir. Burnham’a göre, New Deal sonrası önem kazanan merkezi planlama sonucunda ortaya çıkan devlete bağlı bürolar ve

ajanslar, sanayi ve diğer iktisadi sektörlerde gözlemlenen yönetsel sınıf ile neredeyse aynı eğitime, görevlere, becerilere ve alışkanlıklara sahiptir (Burnham, 1941: 119). Kurumsal şirketlerde çalışan yöneticilerin çok büyük servetlere erişmesinin zor olması da bu yönetsel sınıfın özel mülkiyeti destekler bir çizgide olmamasına yol açmaktadır. Bu durum girişimci kapitalizmin yaşadığı krizle birleşince devletin giderek genişlemesine yol açmakta, devlet de yönetsel sınıfın baskın olduğu bir yapıya bürünmektedir. Kurumsal şirketlerdeki yönetsel sınıfın da özel mülkiyet ile bağlantısının kopmasından dolayı, bu iki grubun menfaatleri örtüşmekte, dolayısıyla siyasi ve ekonomik gücün birleşmesiyle “ekonomi ve devletin birleşimi” (Burnham, 1941: 101) meydana gelmektedir. Bu yeni düzende, özel teşebbüse dayalı kapitalist sistemin aksine, ekonomik sektörler kurumsal şirketlerin ve devletin işbirliği ile yönlendirilmekte, yürütülen işlerin kaynakları doğrudan veya dolaylı yoldan devletten gelmektedir. Devletin artan rolü nedeniyle iktisadi sektörler giderek rekabetten uzaklaşmakta, ekonomik aktivite karlılık yerine büyümeyi hedefler hale gelmektedir (Francis, 1984: 11). Burnham’a göre yönetsel toplumda piyasanın yerini merkezi planlama alacak, fakat bu durum işçi sınıfının özgürleşmesinden ziyade, hem işçi sınıfı hem de kapitalist sınıfın yönetsel sınıfın kontrolüne girmesine yol açacaktır. Bu nedenle, “özel sömürünün” yerini “kurumsal sömürü” alacaktır (Burnham, 1941: 99).

Burnham’ın yönetsel sınıf analizi ekonomik alanın ötesine geçerek, yükselen yönetsel sınıfın siyasi, sosyal ve uluslararası karakteri hakkında da analiz ve tahminleri içermektedir. Siyasi olarak, parlamentoya dayalı ve adem-i merkezîyetçi bir siyasi sistemi destekleyen geleneksel kapitalizmin aksine, genişleyen ve merkezîleşen devlet bürokrasisi ve idari kuruluşlar egemenliği devralacaktır (Burnham, 1941: 117-121). Girişimci kapitalizmin menfaatlerine uygun olan ‘sınırlı devlet’ yerini özel teşebbüs ile devlet planlaması arasındaki ayrımın flulaştığı, ekonomik ve siyasi gücü tek elde toplayan merkezîyetçi bir sisteme bırakacaktır. (Burnham, 1941: 125-126). Sosyal ve ideolojik alanda ise, kapitalizm ile ilişkilendirilen bireysellik, çekirdek aile, doğal haklar gibi olgular yerini yeni yönetsel elitin menfaatlerini temsil eden ideolojilere bırakacaktır.¹ Bireyin yerini devlet, özel teşebbüsün yerini sosyalizm ve kolektivizm, özgür girişimin yerini planlama alacaktır. Doğal haklar yerine ödevler, düzen ve disiplin, fırsatlar yerine iş imkanları konuşulacaktır (Burnham, 1941: 152).

Buna ek olarak, Burnham bu dönüşüme ışık tutarken, döneminin kapitalist partilerinin giderek muhafazakar görülmeye başlandığını, ilerlemeci (progresif) partilerin ise New Deal ideolojisini benimseyenler olduğunu gözlemlemiştir (Burnham, 1941: 150). Bu durum kapitalist ideolojilerin irtifa kaybederek savunmacı ve reaksiyoner bir konuma gerilediğini ve artık özellikle genç kitleleri harekete geçirmekte zorlandığını gözler önüne sermektedir. Uluslararası ilişkiler bakımından ise, yönetsel elit sanayisi gelişmiş bölgeleri kontrolleri altına alacak, ulus devlet

erozyona uğrayarak, transnasyonel kurumlar tarafından domine edilecektir. (Francis, 1984: 16). Burnham, bilhassa Batı Avrupa’nın, savaşı eğer Nazi Almanyası kazanırsa onun bayrağı altında, kaybederse de kazanan tarafın bayrağı altında birleşeceğini tahmin etmiştir. İkinci Dünya Savaşı “yönetsel toplumun ilk savaşıdır” ve “Avrupa’nın birleşmesiyle ve Britanya İmparatorluğu’nun yıkılmasıyla neticelenecektir.” (Burnham, 1941: 142). Nitekim, savaşın hemen ardından yapılan girişimlerle ortaya çıkan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT), günümüzdeki Avrupa Birliği’nin öncülü olmuş, Batı Avrupa ve Soğuk Savaşın ardından Avrupa’nın kalanının ekonomik ve politik bütünleşmesinin temelini atmıştır.² 19. yüzyılda kapitalizmin dünyadaki en önde gelen temsilcisi Britanya İmparatorluğu ise 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren küresel gücünü büyük ölçüde yitirmiştir.

Burnham’ın yönetsel devrim kuramı hararetli tartışmalara neden olmuştur. Kimi düşünürler ve çalışanlar Burnham’ın fikirlerini isabetli bulurken, Burnham diğer yandan çeşitli çevrelerden eleştiriler almıştır. Örneğin, C. Wright Mills ve H.H. Gerth’in (1942: 200-215) yaptığı eleştiri, Burnham’ın “Yöneticilerin Marx’ı” olduğunu öne sürmüştür. Burnham’ın düşüncelerinin tersine, Mills’in Güç (İktidar Seçkinleri) Eliti (2000) kitabında, yerleşik ve hareketsiz güçlü bir seçkinler sınıfının mevcut olduğu, dolayısıyla Burnham’ın iddia ettiği gibi geleneksel elitin yerine geçmekte olan yeni bir yönetsel sınıfın olmadığı savunulmaktadır. Mills’e göre, yerleşik olan, hükümet, ordu ve iş dünyası üçgeninden oluşan seçkinler sınıfı yönetsel sınıfın yerinden edemeyeceği kadar güçlüdür (Mills, 2000: 7-9). Bununla birlikte, Chandler (1978) modern şirketleri incelediği çalışmasında, Burnham’ın sahiplik ve kontrol ayrımı konusundaki fikirlerini destekler bulgulara ulaşmıştır. Fakat çalışması ekonomik sektörlerle sınırlı kalmış ve yönetsel devrimin siyasi, sosyolojik, kültürel ve ideolojik taraflarını ele almamıştır.

Burnham’ın yönetsel devrim kuramına yöneltilen çoğu eleştirinin ise temel dayanak noktası Burnham’ın tahminlerinin çoğunun başarısız olmasıdır. Aynı zamanda, Burnham’ın realist, değer yargılarından azade ve yalın üslubu, birtakım çevrelerin Burnham’ı bahsettiği olayların gerçekleşmesini desteklemekle suçlamasına yol açmıştır. Bu anlamda Burnham’a yöneltilen en çarpıcı eleştiri George Orwell’dan gelmiştir. Orwell, Burnham Üzerine İkinci Düşünceler (1949) başlıklı denemesinde, Burnham’ın çalışmasındaki bu tutarsızlıkları eleştirmiş ve Burnham’ı güç tarafından büyülenmekle ve Nazi Almanyası’na hayranlık beslemekle itham etmiştir. Fakat, Francis’in (1984: 23) de belirttiği üzere, Orwell’in eleştirisi Burnham’ın yaptığı tahminleri tasvip ettiği yanılgısından kaynaklanmıştır. Oysa Burnham, yönetsel devrimin partizanlığını yapmaktan ziyade, yaşanmakta olan olayları değer yargılarından ari bir şekilde ele alarak cevap bulmaya çabalamaktadır. Nitekim, Burnham (1941: 4) içinde bulunduğu zamanda yaşanan sosyal dönüşümlerin karakterini anlamaya ve olası neticelerini en azından kabaca

¹ Burnham sonradan bu ideolojinin “modern liberalizm” olduğunu ifade edecektir. *Suicide of the West* bu ideolojinin değerlendirilmesi üzerinedir.

² Avrupa Birliği’nin Burnham’ın yönetsel devrim kuramı bağlamında bir incelemesi için bkz. Didin, Ö. (2025). Multi-Level Governance Or Managerial Dominance? A New Perspective On EU Governance In The

Post-Maastricht Era. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 70, 303-316.

tahmin etmeye yarayacak ‘açıklayıcı bir kuram’ oluşturmaya çalıştığının altını çizmiştir.

Ancak, hakikaten de Burnham’ın ilk baştaki tahminleri tam anlamıyla başarılı olmamıştır. Burnham’ın tahminlerinin aksine, Nazi Almanyası ve Japonya savaşı kazanamamıştır, ABD ise totaliter bir rejime dönüşmemiştir. Francis tarafından Burnham’ın bir röportajından aktarıldığı üzere, 1959 yılında Burnham da ilk başta ortaya koyduğu kuramın “aşırı katı ve doktrine dayalı” olduğunu itiraf etmiştir (Francis, 1984: 21). 1941 yılında Burnham’ın her ne kadar Marksizm’den kopma yaşamış olsa da halen Marksizm’in ekonomi temelli yaklaşımı ve Marksist tarih yorumunun etkisinin üzerinde devam ettiği söylenebilir. Bu durumu Burnham, hedeflediği değer yargısız ve realist yaklaşımı benimsemesine engel teşkil eden ve zaman zaman katı ve abartılı sonuçlara varmasına yol açan bir durum olarak görmüştür. Fakat, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonraki dünya düzeninde, Burnham’ın kuramının geçerliliği gözlemlenebilmektedir. Örneğin, ulus devletin, az sayıda güç merkezini elinde bulunduran süper devletler tarafından yönlendirileceği ve bu güç merkezleri arasında zamana yayılan çatışma yaşanacağı fikri Soğuk Savaş dönemine ışık tutmuştur. Teknik ve yönetsel uzmanlığa dayalı yeni bir grubun güç kazandığı, Galbraith (1967) ve Bell (1973) gibi araştırmacılar tarafından gösterilmiştir. Milovan Djilas’ın (1957) “Yeni Sınıf” üzerine yaptığı çalışma ise, Francis’in aktardığı üzere, Burnham’ın deyiimiyle “yönetimsel kuramın Sovyetler’deki gelişmelere doğrudan uygulanmasını” teşkil etmiştir (Francis, 1984: 23). Bu açılardan ele alındığı takdirde, Burnham’ın Yönetimsel Devrim kitabında ortaya koyduğu kuramın birtakım eksikliklerine rağmen geçerli ve son derece özgün bir kuram olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, Burnham yönetimsel devrim üzerine yaptığı ilk çalışmasından iki yıl sonra kuramını İtalyan seçkinler kuramı ile harmanlayarak güncelleyecektir.

3. Burnham, Seçkinler Kuramı ve Realizm

Her ne kadar Yönetimsel Devrim kitabı James Burnham’ın Troçki ve Marksizm ile kopmasından doğmuş olsa da kitap okunduğunda Burnham’ın halen Marksizm’in temel savları ve metodolojisinin etkisinde olduğu açıkça gözlemlenebilmektedir. Burnham, çalışmalarının ‘bilimsel’ bir satıhta meydana gelmelerini arzu etmiş, bu nedenle de herhangi bir ideolojik peşin hükmün etkisinde kalmaktan kaçınmak istemiştir. Bu noktada, Burnham, Niccolò Machiavelli ve “Makyavelciler”³ (Machiavellians) adını verdiği 20. yüzyılın dört seçkinler kuramcısında (elite theory) sosyal ve siyasi analizlerin gerçekçi temellerini bulduğunu düşünmüştür (Francis, 1984: 29-30). Dante Alighieri’nin De Monarchia’sındaki metafiziksel ve ideolojik siyaset felsefesini Machiavelli’nin ampirik öğelere dayanan yaklaşımıyla mukayese eden Burnham, beyanların “resmi anlamı” ile “gerçek anlamı” arasındaki zıtlığa değinmiş, ideolojik motivasyonlarla üretilen eserlerdeki beyanların resmi anlamlarının maksadının gerçek anlamı ve motivasyonları örtbas etmek olduğunu iddia etmiştir (Burnham, 1943: 9-10). Bu bağlamda Burnham, Machiavelli’nin ampirik olarak keşfedilebilen

gerçeklere dayandığını, dolayısıyla eserlerindeki resmi anlam ile gerçek anlamın aynı olduğunu ileri sürmüştür. Buradan hareketle Burnham, siyasi ve sosyal araştırmalarda ‘gerçekçi’ bir yaklaşım meydana getirmiştir.

Bu çerçevenin içerisinde, Burnham bu eserde Georges Sorel, Robert Michels, Gaetano Mosca, Vilfredo Pareto adlı dört düşünürü odaklanmıştır. Bu dört düşünürün her biri Machiavelli’den etkilenmiş, çalışmalarında her şeyden önce siyasi güç meselesine odaklanmıştır. Fakat, Burnham’ın da altını çizdiği gibi, dördü de iktidarın yüzünün dışarıdan nasıl görüldüğü veya kendini nasıl meşrulaştırdığı değil, insanların iktidara nasıl ulaştığı, iktidarı nasıl kazandığı ve kaybettiğiyle ilgilenmiştir. Dolayısıyla, tıpkı Machiavelli gibi, etik, ideolojik veya metafiziksel bir yaklaşımla değil, güç ilişkilerinin gözlemi ve incelemesi yoluyla doğru kanıya varılabileceğini savunmuşlardır. Aynı zamanda, Makyavelciler siyasi hayatı sürekli devrim içinde gördüklerinden, fakat “değişim sürecini tekerrür eden, kabaca döngüsel” (Burnham, 1943: 62) olarak ele aldıklarından dolayı, tarih boyunca tekerrür eden döngüler analiz edilerek istikrarlı analizler yapılabileceğini düşünmüşlerdir.

Burnham’a göre, bahsi geçen Makyavelci düşünürler insanları gücü, serveti ve ayrıcalığı doyumsuz bir şekilde arzulayan, fakat aynı zamanda irrasyonel, duyguları ve önyargılarına aldanan, böylece kendileri ve başkaları tarafından kandırılmaya açık canlılar olarak betimlemiştir (Burnham, 1943: 63). Mosca (1939: 127), bu bağlamda Rousseau’nun insanın doğası gereği iyi olduğu savından ileri gelen iyimser ilericiliğini reddetmiştir. Pareto (1935: 885-1432) insanların irrasyonel davranış ve inanışları “türetmeler” yoluyla rasyonelmiş gibi sunmalarından bahsetmiştir. Sorel (1999: 20-24), mitlerin siyasi saikler konusundaki birleştirici gücünden bahsetmiş, Michels (1999) ise Oligarşinin Demir Kanunu’nu kuramsallaştırarak, siyasi partiler üzerine yaptığı çalışmada her türlü örgütsel yapıda küçük bir azınlığın hile ve cebir kullanarak gücü tekeline aldığını öne sürmüştür. Burnham da, tıpkı ilham aldığı Makyavelciler gibi, siyaseti toplumun her seviyesinde iktidar için verilen amansız ve aralıksız mücadele olarak görmüştür. İnsanın doyumsuz iştahları ve irrasyonel inançlarından beslenen bu mücadelenin sonucunda, küçük bir azınlık seçkinler sınıfı gücü tekeline almakta ve Pareto’nun (1935) “seçkinler”, Mosca’nın (1939: 50-69) “yönetici sınıf”, Michels’in (1999: 342-356) ise “oligarşi” adını verdiği oluşum meydana gelmektedir. Michels’e göre her türlü oluşum kaçınılmaz olarak oligarşiyi doğurmaktadır. Bu oligarşi zamanla gücünü kaybetmekte, fakat Pareto’nun (1935) “seçkinlerin dolaşımı” kuramında gösterdiği gibi yerini başka bir seçkin grubuna bırakmaktadır. Bu sebeple, bu düşünürlerin hiçbirisi demokratik özgürleşme konusunda pek umutlu olmamış ve modern demokrasiyi oligarşiyi maskeleyen amaçla kullanılan bir araç olarak görmüştür.

Ancak, seçkinlerin iktidarı yalnızca kaba güç ve cebire dayanmamaktadır. Burnham’ın (1943: 150-154) da altını çizdiği üzere, kitleleri kontrol altında tutmak için

³ “Machiavellian” bir sıfat olarak günlük kullanımda oldukça kirlenmiş bir sıfattır. İngilizce’de Machiavellian (veya Machiavellist), ahlaki öncülleri olmayan, insanları kullanan, sömüren, menfaatçi anlamında kullanılır. Türkçede “Makyavelist” sıfatı da aynı anlamda kullanılır. Ancak Burnham’ın kullandığı “Machiavellian” sıfatı siyaset teorisinde düşünce

olarak Machiavelli’nin metodunu takip eden/ondan esinlenen anlamında kullanıldığı açıktır (diğer örnekler: Marxist/Marxian, Lockean, Keynesian, Misesian, Thomist vb.). Bu yüzden bu karmaşanın üzerinden gelmenin en iyi yol bu sıfatı Türkçeye “Makyavelci” olarak çevirmektir.

doktrinlere ihtiyaç duymaktadır. Bu doktrinler Pareto'ya (1935: 885-892) göre "türetmeler" (derivations), Mosca'ya (1939: 106-110) göre "politik formül", Sorel'e (1999: 20-24) göre ise "mitler"dir. Burnham (1943: 168) ise kitabında bu kavramları "ideolojiler" şeklinde sunmuştur. Burnham'a göre bu ideolojiler siyasi ve sosyal olarak birleştirici unsurlardır ve gerek seçkin gerekse de seçkin olmayan sınıfa dahil kimseler belirli bir ölçüde bunlara inanmaktadır. İdeolojilerin esas maksadı ise gerçekleri olduğu gibi ve bilimsel bir şekilde ortaya koymaktan ziyade, seçkinler sınıfının güçlü konumunu rasyonel bir çizgiye oturtarak meşrulaştırmaktır (Burnham, 1943: 78). Her seçkin grup da belirli bir oranda bu ideolojilere inandığından, hiçbirinin tam anlamıyla rasyonel olması mümkün olmamaktadır. Burnham, bu noktada, Machiavelli'nin "iktidar bilimi"nin devreye girerek seçkinlerin düşünce ve davranışlarını bilimsel ve rasyonel hale getirebileceğini ummuş olsa da, herhangi bir seçkin grubun uzun soluklu bir şekilde bu bilimi benimsemeyi sürdürebileceğine şüpheyle yaklaşmıştır (Francis, 1984: 44). Burnham ve Makyavelcilere göre toplum için belirleyici unsur içerisinde bulunan seçkinlerdir. Toplumun gücü veya güçsüzlüğü, başarısı veya başarısızlığı gibi nitelikleri seçkinlerininkine denktir (Burnham, 1943: 91-92). Bu anlamda, seçkin sınıfına atfedilen öncüllük ve kaçınılmazlık sebebiyle, seçkinler kuramının Marksizm ile benzerlikler gösterdiği savunulabilir. Fakat, seçkinler teorisi Marksizm'in aksine, materyal olmayan öğeleri de analizine katarak çerçeveyi genişletmektedir. Buna ek olarak, iktidar ve sınıf mücadelesine yapılan vurgu Marksizm'i andırmakta olsa da, bu mücadeleleri analiz ederken ekonomiye başat rol veren Marksizm'e kıyasla siyasi ve sosyal olanın da değerlendirilmeye katıldığı sosyolojik bir yaklaşımın takip edildiği gözlemlenebilmektedir. Öte yandan, Burnham ve Makyavelcilerin, ortaya koydukları teorilerin şahsi olarak destekçiliğini yapmamakta ve analizlerinin gerçek olmasını dilememekte oldukları unutulmamalıdır.

Pareto, seçkinler sınıfı için altı adet "kalıntı" (residues) tanımlayarak seçkinleri karakterlerine göre altı gruba ayırmıştır (Bobbio, 1972: 56-57). Bunlardan en önemli ikisi Machiavelli'nin tilkilerinden ilham alan Sınıf I adını verdiği "kombinasyon içgüdüleri" ve aslanları temsil eden Sınıf II "grup dayanışması içgüdüleri"dür (Pareto, 1935: 1515-17). Böylelikle Pareto, yönetici sınıfın içerisindeki aslan ve tilki karakterler arasında ayrım yapmıştır. Sınıf I kalıntılar kurnazlık, manipülasyon ve sözel becerilerde uzmanlaşırken, Sınıf II kalıntılar grup dayanışması, kaba güç kullanımı ve geleneklere dayanmaktadır. Bu sebeple, Sınıf I ilerlemecilikle (progresiflik) ilişkilendirilebilirken, Sınıf II muhafazakarlıkla ilişkilendirilmektedir (Pareto, 1939: 1563-64). Pareto'nun anlayışına göre sağlıklı bir seçkin grubu her iki sınıfı da içerisinde barındırmalıdır. Sınıflardan herhangi birinin aşırı baskın kaldığı seçkinler iktidardan düşerek yerini yeni bir seçkin gruba bırakma tehlikesi altındadır. Pareto bu süreç "seçkinlerin dolaşımı" adını vermektedir. Normal şartlar altında bir seçkin grubu yavaş ama sürekli bir dolaşım içerisinde olacaktır. Fakat, seçkinlerin güç kullanmayı başaramadığı ve üstün nitelikli öğelerin daha düşük sınıflarda öne çıkarak güç kullanmaya meyilli olduğu durumlarda sirkülasyon hızlı ve şiddetli bir

şekilde meydana gelerek durumlarda ise devrim söz konusu olmaktadır (Pareto, 1935: 141). Mosca (1939: 394-429), benzer şekilde, yönetici sınıfı "aristokratik eğilimli" ve "demokratik eğilimli" olarak ikiye ayırmaktadır. Aristokratik eğilimde seçkinler, dışarıdan üye almaya karşı olmakta, demokratik eğilimde ise daha açık olmaktadır. Her iki durumun da seçkin grubu için getiri ve götürüleri mevcuttur. Birinci durumda seçkin kimliğini daha iyi muhafaza etmekte fakat durağanlaşarak gücünü kaybetmeye meyilli olmakta, ikinci durumda ise toplum daha hareketli ve yenilikçi hale gelmekte, fakat seçkin grubu daha sallantılı ve kriz veya devrime daha açık hale gelmektedir. Her iki düşünür de sağlıklı bir seçkin sınıfında tanımladıkları grupların denge içerisinde bulunması gerektiğinin altını çizmektedir.

Bununla birlikte, Makyavelci düşünürler veya Burnham tarafından seçkinler kuramı hiçbir şekilde gücün küçük bir azınlık tarafından ele geçirilmesini normatif olarak desteklememektedir. Tam tersine, her ne kadar seçkinlerin iktidarı kaçınılmaz olsa da Mosca (1939: 134-139) her toplumun farklı segmentler ve faaliyetlerle bağlantılı "sosyal güçler"den meydana geldiğini ifade etmiştir. Böyle bir toplumda, birbirinden bağımsız olarak hareket edebilen ve birbirini tamamen dışlamak veya sömürmek için yeterli kuvvete sahip olmayan sosyal güçlerin yönetici sınıfa dahil olarak onun içerisinde kendi menfaatlerini gözetmeleri mümkün olabilmektedir. Böylece, oluşan güç dengesi sayesinde "adli savunma", diğer bir deyişle "hukukun üstünlüğü" için gerekli şartlar ortaya çıkmaktadır (Mosca, 1939: 126). Hiçbir sosyal güç veya taraf diğerini domine edebilecek güce sahip olmadığından dolayı her bir sosyal güç gücün tiranlaşmasına direnebilmektedir. Mosca'nın bu bakış açısı, Montesquieu'nün (2017) güçler ayrılığı kuramından yola çıkarsa da onun aksine gücün yalnızca resmi ve hukuki taraflarına odaklanmanın ötesinde, sosyal güçlerin gerçek ve fiili anlamda güç sahibi olarak birbirlerini dengelemelerine odaklanarak Makyavelci düşünceye öncelik tanımıştır (Mosca, 1939: 138). Montesquieu'nün güçler ayrılığını formel güçler ayrılığı ile karıştırmak Mosca'ya göre bir hatadır. Mosca'ya göre bir toplumda ne kadar fazla sayıda bağımsız sosyal güç olursa, o kadar adli savunma olacak, bu sayede toplum da o kadar özgürleşecektir. Yönetici sınıfın ihtiva ettiği sosyal güç çeşitliliği ve dolayısıyla ulaştığı adli savunma, bir toplumun "medeniyet düzeyini" (Mosca, 1939: 338, 389, 405) belirlemektedir.

Burnham'ın eserinde Makyavelcilere odaklanmasının temel gerekçesi Makyavelcilerin bize iktidarla ilgili gerçekleri söyleyen tek grup olmasıdır (Francis, 1984: 29). Burnham'ın Marksizm'den ideolojik olarak kopuşu Managerial Revolution, epistemolojik olarak kopuşu The Machiavellians ile perçinlenmiştir. Burnham, The Machiavellians kitabında ele aldığı "realist siyaset teorisyenleri"nin yanına gönül rahatlığıyla yazılabilir.⁴ Bütün bu yazarların teorilerinin ortak noktası, siyaset konusundaki analizlerini kendi kafalarındaki olması gerekenden farklı yere koymuş olmalarıdır. Yani, siyaset teorisinde, Burnham'ın "politics as wish" (temenni olarak siyaset) olarak adlandırdığı hataya düşmemiş olmalarıdır. Ancak, Parvini'nin ifade ettiği üzere; "Bu, hepsinin Niccolò

⁴ Neema Parvini, 2022 tarihli kitabında bunu yapmıştır. The Machiavellians'ın güncellemesi olarak da görülebilecek çalışmada Parvini,

Mosca, Pareto ve Michels'in yanına Carl Schmitt, Bertrand de Jouvenel, James Burnham, Samuel T. Francis ve Paul E. Gottfried'i koymuştur.

Machiavelli'nin öğrencisi olduğu anlamına gelmez, daha ziyade çalışmalarını onun ruhuyla yürüttükleri anlamına gelir: Dünyayı olması gerektiği gibi değil, olduğu gibi görmek. Başka bir deyişle, parolaları realizmdir. Her biri, bilimin tarafsız nesnellliği iddiasındaydı.” (Parvini, 2022: 8). Realist siyaset teorisinin farklı ideolojik yaklaşımlara sahip düşünürlerde bulunmasının önünde bir engel yoktur. Ancak her türlü amaç realist düşünceyle örtüşür diyemeyiz. Örneğin “ruhların kurtuluşu” gibi bir pratik amaç olmaz. Burnham’a göre bir çalışmanın bilimden ayrı amaçlar izlemesi bilimsel kalmasını engellemez; ancak amacın iki nitelik taşıması gerekir. Birincisi, amaç aşkın olmamalıdır, yani zaman, mekan ve tarihsel olarak gerçek dünyaya ait olmalıdır. İkincisi, az da olsa gerçekleşme ihtimaline sahip olmalıdır (Burnham, 1943: 22-23). Machiavelli’nin kendisi, değerden azade bir analiz sunmaya çalışmakla birlikte, siyasi amaçlara sahip olduğunu yadsımamaktadır. Öyle ki, Prens’i bu pratik amacı açıkça ortaya koyarak bitirir; bölümün başlığı “İtalya’yı Barbarların Elinden Kurtarmaya Çağrı”dır (Machiavelli, 2014: 97-108). Birleşmiş bir İtalya’nın kurulması gibi bir amaç, Burnham’ın realist siyaset teorisi kriterleri ile örtüşür, hatta oldukça mütevazı bir amaçtır. Aynı şekilde, diğer realist siyaset teorisyenlerinin de pratik amaçları vardı. Mosca ve Jouvenel liberaldi, Michels önce sosyalist iken sonradan faşist olmuştu, Schmitt Nasyonel Sosyalist partiye katılmıştı, Sorel sosyalistti. Bunun yanında Marksist düşünce içerisinde bu realist damar, Antonio Gramsci ve sonrasında onun Louis Althusser gibi takipçilerinde iyi bilinmektedir.⁵

Özetlemek gerekirse, realist siyaset teorisi, düşünürün ideolojik öncüllerini analizine karıştırmamaya çalışarak değerden azade bir analiz ortaya koymaya çalışması ile olur. Bunun mantığı, eğer düşünür kendi istediği yönde bir değişim gerçekleştirilebilecekse öncelikle sistemin anlaşılmasının gerektiği anlayışına dayanır. Örnek vermek gerekirse, Mosca ve Jouvenel gibi realist liberaller için insanların özgürlüğü, ona tehdit oluşturan merkezi hükümete karşı savunulacaksa, öncelikle merkezi hükümetin ve genel olarak iktidarın nasıl çalıştığı anlaşılmalıdır. Gramsci ve sonrasındaki realist anti-kapitalistler için ise kapitalist devlet ortadan kaldırılacaksa önce onun tam olarak anlaşılması gerekir. Bu yaklaşım sayesinde, düşünürlerin ideolojik pozisyonu ne olursa olsun, realist siyaset teorisyenlerinden samimi bir analiz elde edebilmekteyiz. Burnham, Makyavelcilerin sunduğu realist ve anti-formalist⁶ kuramsal çerçeveyi kullanarak, sosyal ve siyasi konuların analizinde daha bilimsel bir metoda ulaşmaya çalışmıştır. Yönetsel Devrim’de Burnham tarafından geliştirilen kuram ilk haliyle Marksist diyalektik ve tarih yorumuna bağlı kalmakta, yeni gelişen seçkin sınıfının siyasi, sosyal, kültürel ve entelektüel taraflarını açıklama konusunda tek yönlü kalmaktaydı. Ancak, Makyavelciler, daha esnek bir çerçeve sunmaktadır. Bu sebeple Burnham (1943) Yönetsel Devrim Kuramı’nı revize ederek Makyavelci analitik çerçevesinde tekrar ortaya koymuştur. Bu sayede olguyu daha geniş açılı ele almış, eski kapitalist seçkin grubunun yerinden edilmesini

yalnızca ekonomik sebeplere bağlamak yerine, yeni sosyal güçlerin, örneğin kapitalist yönetici sınıfın kontrol altında tutamadığı teknolojik gelişmelerin de etkili olduğunu öne sürmüştür (Burnham, 1943: 229-30). Aynı şekilde, kapitalist seçkin sınıfı ideolojik, psikolojik ve ahlaki anlamda da yozlaşmakta, ideolojisine ve kurumlarına olan inancını yitirmektedir (Burnham, 1943: 228-30). Kapitalist seçkin grubu aynı şekilde Mosca’nın “aristokratik eğilimi”ne kapılmış, dolayısıyla kadrolarını yenilemekten aciz durumdadır ve bu durum iyi yönetimde olması gereken dengenin ortadan kalkmasına neden olur (Burnham, 1943: 229). Aynı zamanda Pareto’nun Sınıf I ‘tilki’ grubuna mensup kişiler aşırı baskın hale gelmiş, dolayısıyla seçkin grubu iktidarda kalmak için güç kullanmaya da muktedir değildir. Buna karşın, agresif, verimli, dinamik yönetsel sınıf alternatif bir sosyal güç teşkil etmektedir. (Burnham, 1943: 231-235). Burnham’a göre yönetsel sınıfın politik formülü demokrasi olacak, ancak siyasi gerçeklik otokrasi olacaktır. Burnham bu olguya “Bonapartizm” adını vermekte ve Nazizm, Stalinizm ve New Dealizm’in bu durumu temsil ettiğini iddia etmektedir (Burnham, 1943: 233-235, 238-239). Bonapartizm eski kapitalist elitin gücünü aldığı kurumları ve toplumsal düzeni zamanla yok ederek totaliter bir güce ulaşacaktır. Fakat, Burnham bu noktada, yönetsel sınıfın içerisinde de değişik sosyal güçler ortaya çıkarak birbirini dengeleyebileceklerini umut etmektedir (Burnham, 1943: 255-270, 251-252).

Machiavellians: The Defenders of Freedom kitabı da Yönetsel Devrim kitabına benzer noktalardan eleştiri konusu olmuştur. George Orwell (1946) Burnham’ın İtalyan elit kuramcılarının görüşlerini ele almasını da bir temenni gibi görmüş ve ona istinaden Burnham’ı totaliter toplumları övmekle itham etmiştir. Aynı şekilde, David Spitz (1981) de anti-demokratik düşünceyi incelediği kitabında Burnham’a da yer vererek onu anti-demokratik bir düşünür olmakla suçlamıştır. Halbuki, Burnham’ın kitabının alt başlığı dahi (Özgürlüğün Savunucuları), bu eleştirilere cevap niteliğindedir. Burnham aynı zamanda, yönetsel devrimi demokrasiye ve özgürlüğe bir tehdit olarak gördüğünü ve yönetsel sınıfın kendi içerisinde sosyal güçlere bölünerek özgür bir toplumun ortaya çıkmasını umut ettiğini pek çok kez ifade etmiştir. Francis’in (1984: 40) de ifade ettiği gibi, pek çok eleştirmenin bu noktayı kaçırmaması, Burnham’ın ideoloji konusunda söylediklerinin söz konusu eleştirileri yazarların kendileri için geçerli olabileceğini düşündürmektedir.

Burnham’ın ardı ardına gelen bu iki kitabı Yönetsel Devrim Kuramı’nı nihai bir boyuta ulaştırmıştır. Bu nedenle, kendi zamanından bugüne pek çok düşünür ve yazar tarafından benimsenmiş, yeni gelişmeler ışığında güncellenmiş ve farklı boyutları incelenmiştir. Örneğin, Paul E. Gottfried (1999; 2002) yönetsel elitin liberalizm ile olan bağlantısına ışık tutmuş ve liberal toplum düzenlerinin nasıl ve neden yönetsel toplumlara yol açtığını irdelemiştir. Samuel T. Francis ise (2016) “Leviathan and Its Enemies” ile Burnham’ın kuramını ilerletip yeni gelişmelere uyarlamış, Batı toplumları için geçerli olan “yumuşak yönetselcilik”

⁵ Mosca ve Gramsci’nin karşılaştırmalı bir analizi için bkz. Finocchiaro, M. A. (1999). *Beyond Right and Left: Democratic Elitism in Mosca and Gramsci*. Yale University Press. Bu çalışmada Finocchiaro, iki düşünürün de sosyal ve siyasi fenomenler üzerine analizlerinde realist ve anti-formalist bir yaklaşım izlediklerini ifade etmektedir.

⁶ İdeoloji veya devlet düzeninin formel anlamı yerine gerçek dünyadaki işlevine dayanan analiz. Örneğin bir yasanın analizinde lafzi anlamına değil gerçek dünyada nasıl çalıştığına yani işlevine bakmanın gerektiğini savunmak anti-formalist bir anlayıştır.

(soft managerialism) kavramını ortaya atmıştır. Bu kavram, Batı toplumlarında Burnham'ın öngördüğü şekilde yönetsel topluma sert bir şekilde geçilmemiş olmasını da dikkate alarak kuramı güncellemiş ve Sovyetler Birliği örneğinde görülen sert yönetsel toplum ile ABD veya Batı Avrupa gibi yumuşak yönetsel toplumların arasındaki ayrımın altını çizmiştir. Auron Macintyre'ın 2024 tarihli "The Total State" kitabı, yönetsel devrim kuramına en güncel katkıdır. Günümüzün liberal demokrasilerini ele alan çalışma, yönetsel devrim sürecinin bu tip yönetimleri nasıl tiranlıklara dönüştürdüğünü ele almaktadır. Neema Parvini'nin "The Populist Delusion" (2022) kitabı ise Machiavellians kitabının doğrudan bir güncellemesi olarak görülebilir.

4. Burnhamcı İdeoloji Anlayışının Uygulanması

Burnham, ideolojiyi, tıpkı muhafazakar düşünür Michael Oakeshott gibi, pejoratif olarak değerlendirir. Diğer taraftan, bu görüşü Mosca, Pareto ve Gramsci gibi İtalyan elitist düşünürler gibi ideolojiyi siyasal sistemde çok önemli rolü olan bir mevhum olarak görmesini engellemektedir. Burnham için bir ideoloji, Oakeshottçu anlamda birtakım soyutlamalara doğrulanamaz ve sabit bir bağlılık olmakla birlikte, aynı zamanda Moscacı anlamda iktidarın ve bir sosyal gücün çıkarlarını haklı gösteren bir politik formüldür (Francis, 1984: 96). Burnham'ın The Machiavellians'ta ortaya koymuş olduğu anti-formalist metodu uygulamış olduğu en olgun çalışması 1964 tarihli *Suicide of the West: An Essay on the Meaning and Destiny of Liberalism* (Batı'nın İntiharı: Liberalizmin Anlamı ve Kaderi Üzerine Bir Deneme) (buradan sonra *Suicide*), kitabıdır.

Francis'in ifade ettiği üzere, Burnham bu kitapta ideolojiyi Pareto ve Mosca'nın ortaya koyduğu şekilde bir elitin siyasal çıkarlarını ve davranışlarını haklı çıkaran bir formül olarak gördüğü gibi, aynı zamanda onu gerçeklik algısının çarpıtıldığı bir psikolojik süreç olarak ele almaktadır (Francis, 1984: 89-90). Daha spesifik olarak, Burnham, ideolojileri ele alırken en çok Pareto'nun yaklaşımını yansıtmaktadır diyebiliriz; Burnham, Pareto'nun "türetmeler" dediği mevhumu aynen kullanarak ona kendisinin "ideoloji" dediğini ifade etmiştir (Burnham, 1964: 155). Pareto ve Burnham, ideolojilere işlevsel olarak bakarlar, ideolojiler post-hoc'tur, yani sözlü ve siyasal ifadeler olarak insan davranışlarından sonra gelir (Parvini, 2022: 28-29). Pareto'nun ideolojiye karşı o kadar negatif bir bakışı vardır ki insanlık tarihindeki bütün ahlak felsefelerinin hissedilen içgüdüleri haklı çıkarmak için geliştirilen delüzyonlar olduğunu iddia etmiştir. Diğer taraftan, ideolojilerin sosyal faydasının olduğu yadsınmaz, ancak gerçeklikleri analiz edilirse gerçek olmadıkları ortaya çıkacaktır. Diğer yandan, gerçeklik ile faydanın farklı şeyler olduğu unutulmamalıdır (Parvini, 2022: 33-34). Francis

(1984: 96), *Suicide*'ın Makyavelci "iktidar biliminin" bir uygulaması ve geliştirilmesi olduğunun altını çizer. Burnham Amerikan seçkinlerinin ideolojisi olarak ele aldığı liberalizmi Pareto'cu metot ve kavramlarla eleştirirken kitabının yapısı dahi Pareto'nun devasa eseri *The Mind and Society*'yi andırmaktadır. Pareto nasıl türetmelerin savunulamaz olduğunu gösterip sonra onların altında yatan rasyonel olmayan kalıntıları göstermeye çalıştıysa, Burnham da liberal ideolojinin savunulamaz olduğunu gösterdikten sonra bu ideolojinin aslında yönetsel seçkinlerin Sınıf I kalıntılarını maskeleyen türetmeler olduğunu göstermiştir.

Bir ideoloji olarak liberalizmin analizine geçilmeden öncelikle bahsedilmesi gereken, Burnham'ın hangi liberalizmden söz ettiğidir. "Liberalizm" çok kaygan bir kavramdır ve liberalizmden söz eden ciddi bir siyaset bilimci öncelikle hangi liberalizmi kast ettiğini şüpheye mahal vermeyecek şekilde ortaya koymalıdır. Burnham'ın söz ettiği liberalizm, Amerikan yönetici sınıfının ideolojisidir (hakim doktrin - prevailing doctrine) (Burnham, 1964: 36). Dolayısıyla bu ideoloji, "Amerikan liberalizmi" veya "modern liberalizm" olarak adlandırılan ideolojidir. Burnham'ın terminolojisine göre Amerikan liberali, Fransız "progresif"ine karşılık gelir, Avrupa ve Latin Amerika'da "Sol" ve "Merkez" denen siyasal pozisyonu ve komünist ve bazı dogmatik sosyalist partiler dışındaki bütün solu kapsar. Burada sözü edilen evrenselci (universalist) bir ideoloji olduğu için bütün bu ideolojiler dünyanın her yerinde oldukça benzerdir (Burnham, 1964: 34-35).⁷ Burnham, bir liberali teşhis etmek için 39 maddelik bir test de üretmiştir. Bir liberalin bu testteki soruların en az %85'ine katılacağını, muhafazakarların çoğuna, reaksiyonerlerin neredeyse hiçbirine katılmayacağını ifade etmektedir (Burnham, 1964: 40-42). Yer sınırı sebebiyle bu testi burada sunmamız mümkün değildir; ancak bu test Burnham için kimin liberal, kimin muhafazakar, kimin reaksiyoner olduğunu net bir şekilde ortaya koymaktadır. Örneğin 20. yüzyılda klasik liberal olarak bildiğimiz hemen hiçbir düşünür (Mises, Hayek, Friedman, Rothbard vb.) Burnham'ın terminolojisine göre liberal değildir. Tarihsel olarak ele alındığında ise modern liberalizm Burnham'a göre Rönesans sonrası düşüncenin ana çizgisinin çağdaş temsilcisi, varisidir.⁸ Ana çizgi terimine dikkat etmemiz gerekir, zira farklı çizgiler de vardır. Ayrıca Burnham, bu düşünürlerin modern liberalizmin çıkış noktası olarak alınması konusundaki çekincelerini de dile getirir; modern liberalizmin bunlar üzerindeki sahipliği olsa olsa bir "kazandırıcı zanaşımıdır".⁹ Diğer taraftan, Katolik düşüncesinin ve geçmişte muhafazakar liberal olarak bilinen çoğu düşünürün modern liberalizmin

⁷ Burnham, liberalizmin hakim doktrin olmasının tek doktrin olduğu anlamına gelmeyeceğinin de farkındadır. Liberallere göre çok daha az sayıda olan farklı alanlarda liberal olmayan (non-liberal) figürlerden örnek vermektedir. Akademisyenler arasında birkaç örnek vermek gerekirse, Edward C. Banfield, Leo Strauss, F. A. Hayek, Milton Friedman gibileri Burnham'a göre liberal olmayanlar arasındadır (Burnham, 1964: 32-33). Burnham muhtemelen bu ideolojiler hakim doktrin olmadıkları için daha az önem taşıdıklarını düşündüğünden, bu tip rakip doktrinlerin analizini yapmamıştır. Francis'in "Leviathan and Its Enemies" (2016) kitabında farklı ideolojileri de ele alan daha geniş bir analiz bulunabilir.

⁸ Burnham'a göre Francis Bacon ve Rene Descartes ilk kurucu figürler olarak görülmelidir. Descartes, Diderot, Rousseau, Adam Smith, Locke,

Bentham, Ricardo, John Stuart Mill, William James ve Kautsky modern liberalizmin dayandırılabilceği düşünürlerdendir.

⁹ Başkaları tarafından kullanılmayan bir mülkün zaman içerisinde onu kullananın mülkü haline gelmesidir (Didin, 2024). Burnham'ın burada ne kadar haklı olduğu sorgulanabilir; zira bu düşünürleri klasik liberaller (her ne kadar Burnham'ın skalasında muhafazakar veya reaksiyoner olarak adlandırılabilirler) sahiplenmektedirler. Burnham'ın burada liberalizmin ayrıntılı bir jenealojisini ortaya koymaya çalışmakta olmadığı açıktır, o yüzden bu iddianın Mill ve Locke gibi kurucular ile Dewey, Rawls gibi modern liberaller arasındaki ilişkinin mevcut olduğu bariz olsa da sorgulanabilir olduğunu belirtmek istemesi olarak anlaşılması daha mantıklı görünmektedir.

kökenleriyle hemen hemen hiçbir alakası olmadığını savunur.¹⁰

Netleştirilmesi gereken ikinci nokta, liberalizmin Burnhamcı anlamda bir ideoloji (yani Pareto'cu anlamda bir türetme) olup olmadığıdır. Burnham'a göre ideoloji (1964: 104);

"...gerçekliğin (genellikle sosyal gerçeklik) ya da gerçekliğin bir bölümünün doğası ve insanın bu gerçeklikle ilişkisi (tutum, davranış) ile ilgili olduğu varsayılan ve belirli deneyim ya da olaylardan bağımsız bir bağlılık gerektiren az ya da çok sistematik ve kendine yeten fikirler bütünü."olarak tanımlanır. Liberalizm konusunda ise şöyle der (Burnham, 1964: 100);

"İnsan, tarih ve toplum hakkındaki belirli fikirlerin, bunlara inananlar için ya apaçık ortada olduğunu ya da bunlara karşı çıkmanın aptallık veya kötü niyet göstergesi olacak kadar açık bir şekilde doğru olduğunu keşfettiğimizde, bir ideoloji ve ideolojik düşünceyle karşı karşıya olduğumuzdan oldukça emin olabiliriz. Liberallerin çoğunun, somut uygulama ve spesifik program hakkında tartışmaya hazır olsalar da, liberalizmin temel fikirleri hakkında bu tür bir kesinlik hissetmeleri, gerçekten de durumun ne olduğunun güçlü bir göstergesidir. Liberalizm bir ideolojidir."

Pareto'yu takip eden Burnham için bir ideoloji ile karşılaşıldığında onu çürütmek pek fayda sağlamayacaktır, zira (Burnham, 1964: 132);

"Bir ideolojinin doğruluğu ya da yanlışlığı meselesi her halükarda çok az önemlidir. İnsanlar bir ideolojiye, kural olarak, rasyonel olarak doğru olduğuna ikna oldukları için değil, psikolojik ve sosyal ihtiyaçları karşıladığı ve bireysel ya da grup çıkarlarına hizmet ettiği ya da öyle görüldüğü için inanırlar."

Bir ideolojinin formel (bilişsel) kısmının doğruluğu veya yanlışlığını ortaya koymak bize siyasi olarak bir şey kazandırmaz. İnanmış bir ideolog ile ideolojisinin kapsadığı konularda tartışmak bir zaman kayıdır (Burnham, 1964: 123). Bu bakış açısının diğer sonucu bir ideolojiyi ele alırken formel kısmı ile pratik kısmını birbiriyle alakası olmayan iki ayrı alan olarak ele almamızı gerektirmesidir. Burnham da *Suicide*'da böyle bir yol izleyerek önce liberalizmin formel kısmını irdelemiş, ardından pratik kısmını ayrıca ele almıştır.

Formel açıdan liberalizm ele alınırken sorulmakta olan soru liberal ideolojinin doğru olarak kabul ettiği önermelerin neler olduğudur (Burnham, 1964: 46). Burnham, kitabın ilk yarısında, liberal ideolojinin formel yapısını 19 maddede ortaya koymaktadır. Burnham, bir kişinin bu 19 ilkenin ya hemen hemen hepsini kabul edeceğini ya da hemen hemen

hepsini reddedeceğini ifade etmektedir (Burnham, 1964: 99). Yani liberal "sendrom" kişide ya vardır ya yoktur. Burnham'a göre "Bu 19 fikir, ilke ve inanış, liberal ideolojinin temel unsurlarını, yani liberal sendromun semptomlarını oluşturur." (Burnham, 1964: 97). Yani bu maddeler deskriptiftir. Burnham'ın ispatlamaya çalıştığı bu önermelerin yanlış olduğu değil, liberalizmin ve liberallerin bu önermeleri kabul ettikleridir.

Burnham'ın yaklaşık 50 sayfada açıklamış olduğu bu maddeler şu şekilde özetlenebilir: İnsan doğası sabit değil değiştirilebilirdir, içkin özellikleri yoktur, olumlu yönde gelişim için sonsuz bir potansiyeli vardır (Burnham, 1964: 49-53). Liberal ideoloji rasyonalisttir. Çıplak insan akli vahiy, inanç, töre, içgüdü gibi şeylere ihtiyaç duymadan gerçeğe ulaşabilir. Bu bağlamda, akli sınırlayan otorite, önyargı, gelenek, töre, alışkanlık gibi şeyler liberalizmin düşmanıdır (Burnham, 1964: 53-54). İnsan doğasında iyi topluma ulaşılmasını engelleyen içkin bir şey olmadığına göre, engelleyici faktörler dışsal olmak zorundadır ve bunlar cehalet ve kötü sosyal kurumlardır (Burnham, 1964: 54). İnsan doğasının değiştirilebilir olduğu ve iyi toplumu engelleyen faktörlerin dışsal ve üstesinden gelenebilir olduğu kabul edildiğinde, liberalizmin ilerlemeye (progress) olan inancı ve "tarihi optimizm"i anlaşılmış olur (Burnham, 1964: 54).

Bütün bunların doğal sonucu olarak, insan ilerlemesini engelleyen faktörler olsa olsa geçmişin mirası olabilir. Edmund Burke'ün teamül ilkesinin (prescription) tam zıddı olarak, liberaller geçmişe dair olan her şeye en azından şüphe ile yaklaşır. Burnham'a göre liberalizm "anti-geleneksel"dir (Burnham, 1964: 58-59). İyi topluma doğru ilerlemeyi engelleyen iki faktörden biri olan cehaleti ortadan kaldırmak için gereken *tek şey* eğitimidir (Burnham, 1964: 64). İyi topluma doğru ilerlemeyi engelleyen iki faktörden diğeri olan kötü kurumlardan ortadan kaldırmak için yapılması gereken siyasi, ekonomik ve sosyal "demokratik reform"dur (Burnham, 1964: 66). Toplumun bütün kötülükleri (suç, savaş, açlık vb.) tamamen cehalet ve kötü kurumlardan kaynaklanmaktadır (Burnham, 1964: 69). Eğitim, "evrensel diyalog" şeklinde olmalıdır. "Akademik özgürlük" esastır, bütün öğretmen ve öğrenciler fikirlerini beyan edebilmelidirler, "akıl" aralarından en iyi fikri seçecektir (Burnham, 1964: 71-72). Eğitim için olan bu durum siyaset için de geçerlidir (Burnham: 1964: 72).

Liberalizm gerçeğin en üstün değer olduğuna ve gerçeğe akıl ve bilim ile ulaşılabilceğine inansa da herkesin fikrinin, yanlış da olsa, eşit değerde olduğunu savunur. Burnham'a göre bunun kabul edilebilmesi ancak gerçeğin ne olduğuna dair emin olmamızın olanaklı olmadığı kabul edilmesiyle mümkün olmuştur.¹¹ Bu durumda,

¹⁰ Thomas Hobbes, Thomas Hooker, Blaise Pascal, David Hume, Edmund Burke, John Adams, Alexis de Tocqueville, Henry Maine, Jacob Burckhardt, Fustel de Coulanges, Lord Acton, Niccolò Machiavelli ve Michel de Montaigne gibi düşünürlerin liberalizmle neredeyse hiçbir alakası olmadığını ifade etmektedir. Son ikisi için Burnham liberalizmle yalnızca ufak flörtleşmeler olduğunu ifade eder.

¹¹ Burnham'a göre liberalizmin önünde aynı sonuca varmak için bir alternatif yol daha vardı; gerçeğin her durumda üstün bir sosyal fayda getirdiğini reddetmek. Ancak buna yanaşmamışlardır. Aslında gerçeğin göreceliğine dair köktenci ısrara dayanan sosyal ve siyasi kurgulara dair çok isabetli bir karşı saldırı, görece olan gerçekliklerin birçoğunun kesinleştirilemeye de güvenilir bir şekilde teyit edilebilir olduğudur. Thomas Sowell'ın (2015: 150-151) ifade ettiği üzere;

"Bir kafeste gördüğümüz aslan görüntüsü beyninizin içinde bir kurgu olabilir, ancak o kafese girmek beyninizin kontrolünün ötesinde bir gerçeklik olduğunu hızlı ve feci bir şekilde gösterecektir. Yarasalar [ses sinyallerine dayanarak gördükleri için] gece uçuşları sırasında tuğla duvarlara çarpamazlar çünkü beyinlerinde inşa edilen çok farklı gerçeklik de aynı şekilde beyinlerinin dışında var olan bir dünyadaki deneyimlerle doğrulanmaya tabidir. Gerçekten de yarasalar, kuşların bazen görme duyusuna güvenerek yaptıkları gibi, pencere camlarına toslamazlar- bu durum da hem algı sistemlerindeki farklılıklara hem de bu algı sistemlerinden bağımsız bir gerçekliğin varlığına işaret eder.

Dünya hakkındaki daha soyut vizyonlar bile çoğu zaman ampirik doğrulamaya tabi tutulabilir. Einstein'ın kendinden öncekilerden oldukça

liberalizmin gerçeğe olan bağlılığı temelsiz kalır ve değişime uğrayarak rasyonel ve bilimsel sürecin kendisine olan bağlılığa dönüşür. Pratikte bir bilimsel alandaki “gerçek” güncel bilimsel konsensüs, siyasi ve sosyal “gerçek” ise demokratik gerçekliktir (Burnham, 1964: 74-75).

Liberalizm, herkesi kapsayan şekilde bir demokratik yönetim ilkesine bağlıdır (Burnham, 1964: 77). Teorik olarak, demokratik merkezleşmenin tek ulusla sınırlı kalmasını haklı gösterecek hiçbir şey yoktur. Modern liberal doktrin uluslararasılaşmaya ve insanlığın tamamını kapsayan bir demokratik dünya düzenine kayar. Liberalizm ile ulusal egemenlik çelişir (Burnham, 1964: 79). Baskı ve güç kullanımı akıldışı olarak kabul edildiği ve daha önce sözü edilen kutsal “evrensel diyalog”u sekteye uğratacağı için liberaller savaşa ve savaşçılara karşı olma eğilimindedirler (Burnham, 1964: 88).

Liberalizmin insan algısı, gerçeklik anlayışındaki görelilik ve demokratik siyasi doktrin birlikte düşünüldüğünde, insanlar arasında niteliksel farklılıklara liberalizmde yer yoktur. Liberalizm egaliteryendir (Burnham, 1964: 80-81). Liberalizmin egaliteryen eğilimi hiyerarşi ve ayrımcılık karşıtı olmasını doğurur (Burnham, 1964: 82-83). Demokratik, egaliteryen ve evrenselci bir ideoloji olan liberalizm için insanlığın renk, ırk, cinsiyet gibi fiziksel veya fizyolojik niteliklerle birbirlerinden ayrılan hiçbir alt grubu medenileştirme potansiyeli açısından birbirlerinden ayrılmaz. Çok zararlı nitelikleri olan bireyler çıkabilir ve bunların cezalandırılması ve toplumdan uzaklaştırılması mümkündür, fakat bu nitelikler alt grup üyeliği ile ilgili değildir, bireylerin zararlı (veya yararlı) nitelikleri insanlığın bütünü için rastgele oluşurlar (Burnham, 1964: 85-86).

Liberalizm hem bakış açısı hem de hedef olarak sekülerizm yanlıdır; cenneti bu dünyadadır. Rasyonel olarak gösterilemeyen şekilde ulaşılan bilgiyi (gelenek, vahiy vb.) dışladığı için pratik hükümet işlerinden dini ayırmaya büyük önem verir. Toplumun ve hükümetin görevi yoksulluğu, açlığı, zulmü, savaşı vb. ortadan kaldırmaktır. (Burnham, 1964: 86-87). Bütün bunların sonucu olarak

farklı olan fizik vizyonunun, yalnızca onun fizik vizyonu olmadığı, onun gerçekliğine karşı başkasının gerçekliği olmadığı, o feci zamanda, o trajik yerde bulunan herkes için kaçınılmaz bir gerçeklik olduğu ortaya çıkmıştır. Teyit süreçleri, pek çok entelektüel ister sosyal, ister ekonomik, ister bilimsel olsun, her türlü olguyu sadece öznel kavramlar olarak görmesini sağlayan, ve onlara ne olduğu ve ne olması gerektiği konusunda kendi tercih ettikleri öznel kavramları ikame etmelerine izin veren önemli bir göz ardı edilmiş faktördür.”

¹² Klasik liberalizm devlete olan şüpheci yaklaşımından modern liberalizmin devletçiliğine nasıl geldiği çok geniş bir tartışmadır ve bu konuda birçok farklı görüş vardır. Burnham’ın savı, değişimin devletin niteliği olduğudur. 18. ve 19. yüzyıl devleti demokratik olmayan bir devlettir ve muhafazakar ve reaksiyoner güçler (toprak sahipleri, aristokrasi, din adamları, kral, ordu) halen ağırlıklarını hissettiriyorlardı. Böyle bir devletin liberallerin beklediği özgürlük, reform ve refahı getirmesini beklemek saçma olurdu. Oy hakkının giderek daha genele tanınması ve egemenliğin seçilmiş meclislere geçmesi ile devlet aparatı “kötü melekten iyi meleğe dönüştü” ve liberallerin devleti kendi amaçlarına yönelik kullanmaları mantıklı hale geldi. Burnham burada bilhassa John Dewey’ye işaret eder.

¹³ Burnham, liberalizmin ayrıntılı bir formel eleştirisinin kitabın amacı için gerekli olmadığını ifade etmektedir (Burnham, 1964: 142). Yine de, “Geçerken Kritik Bir Not” başlıklı VII. bölümde bu 19 maddenin her birine birer paragraflık cevap vermiş, ardından yaklaşık on sayfada neden bunların doğru olmadığını inandığını kısaca açıklamıştır. Ancak bu kısmın kitabın genel gidişatı için önem taşımadığını unutmamalıyız. Kitabın tezi

liberalizm devletçidir ve devlete büyük sosyal rol biçer (Burnham, 1964: 94-95).¹²

Liberalizmin formel doktrini siyasi ve sosyal eyleme nasıl etkir?¹³ Burnham’a göre liberallerin içeride ya da dışarıda bir kamusal meseleye verecekleri tepki, Pavlov’un köpeğinin tükürük salgılaması kadar önceden tahmin edilebilirdir (Burnham, 1964: 143). Zaten, Burnham’a göre bu, kitabı yazmaya başlamasına sebep olan işte bu fenomendir. Aslında *Suicide*, liberallerin nasıl olup da her konuda spontan olarak aynı fikirde olduklarına dair bir sorgulamadır.¹⁴ Burnham, bunun altında yatan fikirlerin tutarlı bir ifadesini bulamadığı için bunları aramaya koyulduğunu ifade etmektedir (Burnham, 1964: 145). Formel anlamı bu şekilde ortaya koyduktan sonra, Pareto’cu bir yaklaşımla ideolojinin altında yatan duygulara bakmamız gereklidir (Burnham, 1964: 145);

“Modern liberalizm, çoğu liberal için, bilinçli olarak anlaşılmış bir dizi rasyonel inanç değil, incelenmemiş önyargılar ve birleşik duygular demetidir. Temel fikirler ve inançlar, tamamen açık olmadıklarında, sadece arka planda belirsiz bir şekilde gizlendiklerinde, retoriği renklendirdiklerinde ve belirli bir duygusal parlaklık kattıklarında daha tatmin edici görünürler. “Demokrasi,” “eşitlik,” “halk hükümeti,” “ifade özgürlüğü,” “barış,” “evrensel refah,” “ilerleme,” kalbi ısıtan sembollerdir; ancak zihin onları çevreleyen sis perdesini aşmakta zorlanır.”

Bu sis perdesini aştığımızda, Pareto’cu anlamda, liberalizm adı verilen türetmenin altında yatan duygulara (sentiment)¹⁵ ve bu ideolojinin insanların hangi psikolojik ihtiyacına cevap verdiğine yönelik işlevine ulaşabiliriz. Burnham, liberallerin kamusal değerlerini ortaya koyarak ve ardından değerlere tekabül eden duyguları bulmaya çalışarak tipik bir liberalin ahlaki portresini çizmeye çalışacaktır (Burnham, 1964: 181). Birincisi, liberaller değişim ve reforma yalnızca açık değillerdir, aynı zamanda her koşulda yeniliği ararlar. İkincisi, liberaller yasal eşitlikle yetinmez, devletin eşitleyici sosyal politikalar geliştirmesini ister ve bunları desteklerler. Üçüncüsü, liberaller ekonomik olarak refah devleti uygulamalarını desteklerler. Dördüncüsü, liberaller küreselcidir. Beşincisi, liberal kendini yerel aidiyeti ile

ile kişisel değerlerini karıştırdığı takdirde, değerden azade realist bir değerlendirme yapma vaadine hâle gelmiş olurdu.

¹⁴ Bu noktada, tam olarak aynı öncülden yola çıkan, Thomas Sowell’ın *Conflict of Visions* (2007) kitabından da söz etmek uygun olur. Sowell şöyle başlamıştır (2007: 1): “Siyasi görüşlerle ilgili ilginç şeylerden biri, aynı insanların farklı konularda ne kadar sıklıkla karşıt taraflarda yer aldıklarıdır. Bu konuların birbirleriyle hiçbir içsel bağlantısı olmayabilir. Askeri harcamalardan uyuşturucu yasalarına, para politikasından eğitime kadar uzanan bir yelpazede yer alabilirler. Yine de aynı tanıdık yüzler, siyasi çitin karşıt taraflarından birbirlerine tekrar tekrar bakarken bulunabilir.” Sowell, toplumda tarih boyunca süregelen iki farklı çatışan “vizyon” olduğu ve bu fenomenin temelinde bunun yattığı sonucuna varmıştır. Sınırlı (constrained) vizyon insan doğasının düzeltilemeyecek şekilde kusurlu olduğuna inanırken sınırsız (unconstrained) vizyon insanın ve toplumun mükemmelleştirilebileceği anlayışına dayanır. Sowell, buraya kadar Burnham ile aynı gözlemleri yapmış olmakla birlikte, Burnham’ın ideolojinin yapısalcı analizine ulaşan ve Marksist diyalektikle flörtleşen metodunu tatsız bulmuş olduğu muhtemeldir. Diğer taraftan bakılırsa Sowell’ın çalışması da ideolojinin formel anlamında kaldığı için Burnham’ın Makyavelci yaklaşımından yeterli bulunamayacağı aşikardır.

¹⁵ Pareto için türetmelerin sebebi kalıntılar, kalıntıların sebebi duygulardır. İnsanların arınma hissine dair derin bir hissi vardır; bu duygudur, bunun sebeple arınma ihtiyacına dair genel bir fikir vardır; bu kalıntıdır, arınmaya dair her türlü uygulama ise (örneğin Hristiyan vaftiz veya Müslüman abdest ritüelleri) birer türetmedir (Parvini, 2022: 28-29).

değil insan ırkına aidiyet ile tanımlar. Altıncısı, liberaller barışı en yüksek sosyal değer olarak kabul ederler. Kısacası, “Yenilik, reform, eşitlik, işbirliği, kolektif refah, güvenlik, küreselcilik, insanlığın hayatta kalması ve iyileştirilmesi, barış: bunlar toplumumuzda işleyen bir eğilim olarak modern liberalizmi karakterize eden değerler veya ideallerdir.” (Burnham, 1964: 181-186). Burnham, birçok örnek ile liberalizmde sosyal eyleme dönüşen suçluluk duygusu, düşmanı her zaman sağda bulma eğilimi ve onlara karşı “seçici öfke”, “çifte standart” bulur ve son olarak “liberalizmin diyalektiğinde” liberalizmin uygulamada teoriler, fikirler, değerler ve politikalarda olduğundan farklı olduğunu göstermiştir (Francis, 1984: 91).

Siyaset teorisi için en önemli olan nokta, kitap XIII. bölümde, klasik seçkinler teorisi çerçevesi ve bilhassa Pareto’nun çerçevesi olan sosyolojik analize döndüğünde ortaya çıkmaktadır. Bu bilhassa önemli, yönetsel devrim kuramına ideolojik bir yön katılmasının önünü açacak bir yaklaşımdır. Eğer liberaller sosyal tabakalarda rastgele bir dağılım gösterebilirlerdi liberalizm belirgin bir sosyal boyuta sahip değildir diyebilirdik ve onu psikolojik ve felsefi olarak ele almamız doğru olurdu. Ancak böyle değildir; bazı sosyal oluşumlarda neredeyse herkes liberalken bazılarında liberaller çok nadirdir. Bu durumda Burnham sorar; “liberalizme en yatkın sosyal gruplar, sınıflar, tabakalar, tipolojiler veya meslekler hangileridir?” (Burnham, 1964: 238-239). Burnham’a göre liberal bulmanın zor olduğu sosyal gruplar askeri personel, bağımsız çiftlik sahipleri ve işletmecileri, serbest çalışan doktorlar, dişçiler, mühendisler gibi daha az sözel olan meslek erbapları ile kendi girişimlerinin tamamını veya büyük kısmını elinde tutan iş adamlarıdır (Burnham, 1964: 239-243). Liberallerin yoğun olduğu meslek erbapları ise öğretmenler, sosyal bilimler bölümlerindeki akademisyenler, sözel mesleklerle iştigal edenler (editör, yayıncı, vaiz, yazar, yorumcu, eğlence sektörü çalışanları vb.), sosyal hizmet çalışanları, vergiden muaf kamu veya yarı-kamu kurumları için çalışan herkeştir (Burnham, 1964: 243-245). Bu iki kesim karşı karşıya koyulduğu zaman, bu grupların sırasıyla Pareto’nun Sınıf II ve Sınıf I kalıntılarına denk geldiği görülmektedir (Burnham, 1964: 249). Bu gözlemler yönetsel devrim ve Makavelci paradigma ile birlikte değerlendirildiğinde iki çarpıcı sonuca varılabilmektedir. Birincisi, liberalizm Sınıf I kalıntılara sahip olan grupların ideolojisi (türetmesidir). Yani modern liberalizm klasik anlamıyla kapitalizmin değil yönetsel grupların ideolojisidir. İkincisi, modern liberalizm egemen ideoloji hüviyetinde olduğuna göre, bu Sınıf I gruplar egemen gruplardır. Yani Burnham’ın 1941’de öngördüğü yönetsel devrim gerçekleşmiş, olgunlaşmış ve yeni bir rejim kapitalizmin yerini almıştır.

Cevaplanması gereken son soru, Pareto’cu anlamda bir seçkinlerin dolaşımı gerçekleştiyse, bunu Burnham’ın neden olumsuz değerlendirdiğidir. Burnham, herhangi bir egemen ideolojinin diğerlerinden daha doğru olmadığını düşündüğüne ancak toplumda her zaman egemen ideoloji olacağını kabul ettiğine göre, bu soru ayrıca ele alınmaya muhtaçtır. Bunun kısa cevabını Burnham şu şekilde vermektedir; “Liberalizm, günümüzde Batı medeniyetinin karşı karşıya olduğu gerçek zorlukları karşılayacak ve üstesinden gelecek donanıma sahip değildir.” (Burnham, 1964: 278). Başka bir deyişle Burnham, liberalizmin işlevinin, günümüzün ihtiyaçları ile örtüşmediği görüşündedir. Doğrudan beri liberalizm negatif bir

ideoloji olarak statüko karşıtı olmuştur. Burnham’a göre o dönemde toplumun ortadan kaldırılması gereken niteliklerini ortadan kaldırmakta liberalizmin negatif tavrı faydalı olmuştur (Burnham, 1964: 278). Ancak normların yıkılmasından sonra liberalizm yapıcı pozisyona geçtiğinde liberal prensipler başarılı olamamıştır. Devam eden problemlerle başa çıkacak prosedür ve kurumların oluşturulmasında liberalizm oldukça başarısız olmuştur (Burnham, 1964: 280). Buna ek olarak, liberalizm gerçekliği eğip büker, fakat zaten bütün ideolojiler böyledir ve bu sorun liberalizme özgü bir durum değildir. Esas sorun liberalizmin artık geç dönemlerinde olmasıdır. İdeolojiler gençlik ve zirve dönemlerinde gerçeklikle çok daha bağlantılıdır, ancak liberalizm artık öyle bir noktaya gelmiştir ki gerçeklikle bağlantısı kalmamıştır (Burnham, 1964: 282).

Ancak, en baştaki öncüle dönersek, her yaygın ideolojinin insanların halihazırda hissettiği derin duygulara denk gelen bir işlevinin olması gerekir. Öyleyse, modern liberalizmin güncel işlevi nedir? Bu aşamada Burnham, 9. yüzyıldan 1914’e kadar sürekli mevzi kazanmış olan Batı’nın 1917’den beri sürekli mevzi kaybettiğini hatırlatmaktadır. Peki, bu tarihten beri Batı’nın egemen ideolojisi olan liberalizm buna karşılık ne yapmıştır? Liberalizm, Batı’nın kayıplarını engellemek veya kaybedilen mevzileri geri almak şöyle dursun, bunlara bazı üstün idealleri öne sürerek alkış tutmuştur. Bunları engellemek adına hiçbir faydası olmayan liberalizmin başarıyla yaptığı şey (Burnham, 1964: 301);

“acılarımızda bizi teselli etmektir; ve sonra, harikulade bir simyayla, karanlık yenilgileri, geri çekilmeleri ve felaketleri tam terslerine, parlak kazançlara, zaferlere, ilerlemelere çevirerek kutlamaktır. Liberal imbikte damıtılan coğrafi, siyasi, demografik ve stratejik kayıplar Özgürlük, Eşitlik, İlerleme ve Erdemin zaferleri olarak tekrar gün yüzüne çıkar.”

Dolayısıyla, liberalizm Batı’nın daralma ve gerilemesinin (intiharının) ideolojisi olarak işlev göstermektedir. Burnham’ın Batı’nın gerileyişinin *sebebinin* liberalizm olduğunu söylemediğine dikkat edilmelidir; bu tamamen farklı bir konudur. Liberalizm ölmekte olan bir medeniyetin “kuğu şarkısı”dır, “bir annenin ölmekte olan çocuğuna mırıldanmasıyla aynı mertebede manevi bir tesellidir” (Burnham, 1964: 302). Bu bağlamda, liberalizmin esas zararı Batı’yı kaybederken teskin edip, kaybetmeye tepki gösterip savaşmasını engellemesi olarak gösterilebilir.

5. Sonuç

Muhafazakar siyaset kuramcısı James Burnham, hem düşüncesinin kendi döneminde siyasi ve akademik açıdan taşıdığı ağırlık hem de düşüncesinin halen değerini koruyan özgün nitelikleriyle daha fazla irdelenmeyi hak eden bir düşündürür. Bu çalışma Burnham’ı siyaset kuramcısı kimliğiyle ele alarak siyaset kuramını üç ana eserini merkeze alarak irdelemektedir. Çalışmanın ilk bölümünde ele alınan Yönetsel Devrim kitabında Burnham, bir yönetsel devrim gerçekleşmekte olduğunu öngörmekle birlikte, aynı zamanda bu devrimin nasıl ve niçinine dair gözlemler sunmaktadır. “Sahiplik ve kontrol ayrımı” üzerinden izlediği bu devrim ile, Burnham geçmişte yaşanan aristokrasiden kapitalizme geçiş kadar sert bir paradigma değişimi ile kapitalizmden yönetselcilğe (managerialism)

geçilmekte olduğunu gözlemlemekte ve bu değişimin bütün dünyaya yayılacağını öngörmektedir. Her ne kadar kapitalizmden yönetselcilğe Burnham'ın tahmin ettiği kadar sert bir geçiş olmasa da, kuramın ortaya atıldığından günümüze dünyadaki hemen her toplumda yönetsel sınıfın yükseldiği ve gerek iktisadi, gerek siyasi, gerekse de sosyal süreçler üzerindeki tesirini artırdığı ve klasik anlamdaki burjuva kapitalist sınıfın sürekli olarak gerilemiş olduğu gözlemlenebilecek niteliktedir. Bu durum, aynı Burnham'ın korktuğu şekilde özgürlüğü zaman zaman tehdit etmekte, gücün yönetsel bir elitin elinde toplanmasına yol açmaktadır. İnsanların ve toplumların hayatının giderek başta devlet aygıtı olmak üzere iktidar tarafından merkezi kontrol ve rasyonel planlamaya tabi tutulmasının, iktisadi, siyasi ve sosyal ilişkilerin bu surette tasarlanmasının, insan aklının sınırlı olduğunu savunan ve yerelleşmeden yana olan muhafazakar düşünceyi rahatsız ettiği bilinmektedir. Burnham'ın fikirlerinin anlaşılmasının muhafazakar düşünceye bu noktada katkısı, yaşanmakta olan bu olgunun neden ve nasıl gerçekleştiği, çağımızda bu duruma yol açan unsurlardan birisi olan yönetsel sınıfın kimliğinin, özelliklerinin ve kullandıkları yöntemlerin idrak edilmesini sağlamak olacaktır. Bu realist katkı yalnızca muhafazakarlığın değil her türlü düşünce sisteminin yararlanabileceği türden bir katkıdır. Zira içerisinde bulunduğumuz postmodern dönemde artık modern dönemin devlete monist ve otonom bir kimlik atfeden ve belirlilik varsayımı taşıyan modern düşüncenin siyasi olanın nasıl olması gerektiği üzerinden kuram üretmeye çalışan iyimser bakış açısının yetersizliği aşikar hale gelmiştir (Didin, D. B., 2025: 139-140) ve devletin ve iktidarın realist analizini sunan Burnham gibi düşünürler bunların gerçekte nasıl çalıştığının analiz edilebilmesi için büyük fayda sağlamakta oldukları için dönemimizin ruhuna iyi uymaktadır.

Burnham'ın gençlik yıllarında takip ettiği Troçkizm'i terk etmesinin ardından ortaya attığı çarpıcı yönetsel devrim kuramı döneminde ses getirmekle kalmamıştır; kuram günümüze kadar dünyada neler olduğuna ışık tutabilecek niteliktedir. Burnham Marksist ideolojiyi terk etmiş olsa da, Marksizm kadar diğer ideolojilere de orijinal eleştiriler yapmış olduğu görülmektedir. Yönetsel Devrim'de, Marksist metodolojinin izlerinin görülmesi mümkündür. Burnham bu metodolojiden daha sonradan iyice uzaklaşarak, birkaç yıl sonraki Makyavelciler'de güncelleyerek İtalyan seçkinler kuramıyla harmanlayarak geliştirmiştir. Burnham'ın Yönetsel Devrim'de, kendi Marksist köklerinden gelen ekonomik determinizmin izlerinin görülmesi mümkündür. Burnham bu metodolojiden daha sonradan uzaklaşmış ve birkaç yıl sonraki Makyavelciler'de kuramını güncellemiş ve İtalyan seçkinler kuramıyla harmanlayarak geliştirmiştir. Tıpkı Yönetsel Devrim gibi yankıları halen devam eden

Makyavelciler'de Burnham, realist veya anti-formalist olarak tabir edilebilecek "Makyavelci" siyaset teorisinin ayrıntılı bir açıklamasını sunmaktadır. Machiavelli'ye ek olarak, kitabın vurucu üçlüsünü oluşturan İtalyan seçkinler teorisyenleri Mosca, Pareto ve Michels üzerinden Burnham kendi metodolojisini oluşturmaktadır. Yeni muhafazakarlık bağlamında yapılacak bir okumada, Burnham'ın burada ortaya koyduğu metodolojinin incelenmesi ilgi çekicidir. Yeni muhafazakarlığın müdahaleci ve saldırgan dış politikasının temelini Woodrow Wilson'ın "dünyayı demokrasi için güvenli kılmak" doktrininde bulunduğu iddia edilebilse de, dünya bu politikayı 70'lerden sonra neredeyse pejoratif bir sıfat halini almış "neo-con" yani yeni muhafazakarların önce anti-komünizmle başlayan ancak Soğuk Savaş sonrası dahi Bush'un "teröre karşı savaş" halinde devam eden müdahaleci ve saldırgan dış politikası ile tanımıştır. Neo-con'ların adıyla özdeşleşmiş bu "demokrasi ihracı" dış politikasının Burnham'ın düşünceleri ile büyük bir tezat oluşturduğunu ifade etmek gerekir. Burnham benimsediği realist yaklaşım ile muhafazakarlığı etikçi bir perspektife değil, değer yargılarından azade ve bilimsel bir yaklaşıma dayandırmaktadır. Bilhassa yeni muhafazakarların (aslında bildiğimiz anlamda muhafazakarlıkla örtüşmemesi gereken)¹⁶ normatif dış politika yaklaşımlarında sık sık ismi zikredilen muhafazakar düşünür Leo Strauss¹⁷ ve takipçilerinin kanadından yeni muhafazakarlarla yeni muhafazakarlığın temel harcını karmış düşünürlerden olan Burnham arasında büyük bir zıtlık vardır. Strauss siyaset felsefesini siyaset kuramına denk görece kadar normatifken, Burnham'da siyaset felsefesinin yokluğu ve siyaset teorisinin taşıdığı önem mutlaka vurgulanması gereken önemli bir mevhumdur. Burnham, metodolojisini olgunlaştırdığı Makyavelciler çalışmasında ve sonrasında siyaset felsefesini açıkça hakir görmektedir. En çok etkilendiği düşünür olan Pareto'yu takip ederek, "olan"dan ziyade "olması gereken"e dayanan incelemeleri bilim dışı olarak görmektedir. Muhafazakar düşüncenin bütünü açısından bakıldığında, Edmund Burke'ü takip eden muhafazakarlar, toplum bilimine dair rasyonalist çıkarımları tıpkı Burnham'da olduğu gibi bir reddederler. Ancak Burke'te ve Burkeçülerde insan aklının toplum bilimindeki kurucu rolünün reddi anlamında bir epistemolojik tevazu olsa da aşkın değer reddi anlamında bir ontolojik hiçlik olduğu söylenemez. Bu durum muhafazakar bir siyaset felsefesini mümkün kılmakta, ancak elzem kılmamaktadır. Muhafazakarlar geçmişten gelen değer yargılarına ve gelenekleri onların ulviliğine bağlılık göstererek de Oakeshott'un deyişiyle "gerçeği bilinmeyene" tercih ettikleri için de savunuyor olabilirler. Bu açıdan bakıldığında, her ne kadar Burnham'ın pek çok muhafazakarın esas aldığı din, örf, adet, gelenek gibi değerleri şahsen benimsemeyeceği, onları Paretocu

¹⁶ Klasik muhafazakarlığın egemenlik kurgusu her zaman için yerelci olmuştur. Kurucular Burke, Maistre ve Bonald'dan itibaren muhafazakarlığın alamet-i farikası tarihsel ve sosyal olandan evrensel insanın olamayacağını savunmuşlardır. Bu konuda ayrıntılı bir çalışma için bkz. Didin, E. (2025). Muhafazakarlığın Kurucu Triosu Edmund Burke, Joseph De Maistre Ve Louis De Bonald Üzerine: Siyaset Felsefesi Ve Egemenlik Kuramı Ekseninde Bir Değerlendirme [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Dolayısıyla "demokrasi"nin veya herhangi bir ilkenin "ihraç edilmesi"nin bu düşüncede yer bulabilmesi esasında hayli zordur. Bu bağlamda, nihai haliyle yeni muhafazakarların "muhafazakar" veya "sağ" olma sıfatlarını taşımaları dahi tartışmaya oldukça açık olarak değerlendirilmelidir.

¹⁷ Önemli bir felsefeci olduğu su götürmez olan Strauss'un kendisinin bu yaklaşımı ne kadar onaylayacağını başka bir çalışmanın konusu olacak kadar derin olduğu ve peşin hükümlere varılmamasının gerektiği ifade edilmelidir. Ancak takipçilerinin arasında bu yaklaşımın oldukça yaygın olduğu ve Straussçuluğun gerçek politikada bu yönde bir etkisinin olduğu aşikardır. Bu konuda ayrıntılı bir çalışma için bkz. Gottfried, P. E. (2011). *Leo Strauss and The Conservative Movement in America*. Cambridge University Press. Bu çalışma ayrıca "Burnhamcı" sayılabilecek düşünürlerden olan Gottfried'in Strauss'un ve bilhassa Straussçuların pozisyonlarına ağır eleştiriler getirdiğini göstermesi açısından aydınlatıcıdır.

türetmeler olarak görerek gerçek dışı kabul edeceği düşünülebilse de, bu değerleri uzun yıllardır başarıyla toplumu idare eden türetmeler olarak göreceği için, sosyalizm ve liberalizm gibi Aydınlanma'ya dayanan ütöpik ideolojilere nazaran daha sağlam, sarıh ve tarihsel olarak rüştünü ispat etmeleri nedeniyle daha münasip bulduğu öne sürülebilir.

Burnham hakkındaki inceleme, olgunlaşmış olan siyasi metodunu modern liberalizmin şiddetli bir eleştirisini yaparken kullandığı Batı'nın İntiharı kitabı ile tamamlanmıştır. Bu çalışma iki açıdan ilk iki çalışmanın üzerine oturmaktadır ve birçok açıdan onların uygulanması olarak da değerlendirilebilir. Bu değerlendirme iki argüman ile savunulabilir. Birincisi, modern liberalizm, Yönetmel Devrim'de ileri sürülen yeni yönetsel seçkinlerin ideolojisidir. İkincisi, Makyavelciler'de ortaya koyulan realist siyaset teorisi bağlamında Burnham, Paretocu ideoloji analizini doğrudan takip etmekte ve bir uygulamasını sunmaktadır. Burnham, benimsediği Makyavelci realist siyaset teorisinin, diğer bir deyişle "İktidarın Biliminin" (Science of Power) sağlıklı bir seçkin grubunca benimsenmesi gerektiğini savunmuştur. Bu açıdan vardığı nokta, değer veya normlara dayandığını iddia eden ve çok çeşitli formlarda bulunan sağ, sol veya merkezci siyaset felsefelerinin ve normatif yaklaşımların tamamının reddi olarak anlaşılmalıdır. Diğer taraftan, bütün türetmelerin gerçek dışı olması, bazı türetmelerin ehven-i şer olabileceğini unutturmamalıdır. Burnham'ın modern liberalizme esas eleştirisi ancak bu bağlamda bakıldığında anlaşılmalıdır, sorun bu ideolojinin her ideoloji gibi gerçeğe dışı olması değil bu geç döneminde liberalizmin artık tamamen gerçeklerden kopuk bir hal almış olmasıdır. Liberalizm daha başarılı bir toplumsal düzenin tesisine hizmet edebilecek nitelikleri taşımamaktadır.

Burnham'ın analitik yaklaşımı berrak ve takip edilebilir bir metodoloji ile ampirik olarak test edilebilir sonuçlar sunduğu için güncelliğini kaybetmemektedir. Burnham, mucidi olan Machiavelli'nin devrinden beri çeşitli ithamlarla sürekli olarak geri plana itilmeye çalışılmış realist siyaset teorisi anlayışını günümüze taşıyan az sayıdaki anahtar figürlerden birisidir. Hem yeni muhafazakarlık hem genel olarak muhafazakarlık içerisinde de Burnham oldukça özgün bir figürdür. Burnham yeni muhafazakarlığın kurucularından olmakla birlikte, ilk jenerasyondan (Irving Kristol, Podhoretz, Moynihan vb.) sonra Burnham'ın etkisi ve hareketin Burnhamcı yaklaşım ile benzerliği giderek azalmıştır. Esasında Burnham'ın eserleri, sosyolojik ve tarihselci metodu benimsemesiyle daha eskilerin klasik muhafazakarlığından izler taşımaktadır. Burnham'ın yeni muhafazakarlık içerisinde etkilerini giderek arttırmış olan Straussçular gibi normatif temele değil realist yaklaşıma dayanarak da olsa Soğuk Savaş döneminde müdahaleci dış politikayı savunmasıyla paleo-muhafazakar sayılamayacağını akılda tutarak, Burnhamcı siyaset teorisi geleneğini sürdürenlerin günümüz yeni muhafazakarları değil, Pat Buchanan, Samuel T. Francis ve Paul E. Gottfried gibi paleo-muhafazakarlar olduğunu belirtmemiz yerinde olur.

Kaynakça

Akkaş, H. H. (2004). *Muhafazakar düşünce ve Edmund Burke*. Kadim Yayınları.

- Baumann, A. A. (1929). *Burke: The founder of conservatism*. Eyre & Spottiswoode.
- Bell, D. (1973). *The coming of post-industrial society: A Venture in Social Forecasting*. Basic Books.
- Berle, A. A. ve Means, G. C. (1932). The modern corporation and private property. *Journal of Political Economy* 40, 393-414.
- Bobbio, N. (1972). *On Mosca and Pareto*. Librairie Droz.
- Brennan, J. (2020). *Max Weber on power and social stratification: An interpretation and critique*. Routledge.
- Broad, C. D. (1913). Lord Hugh Cecil's conservatism. *International Journal of Ethics*, 23(4), 396-418.
- Burnham, J. (1941). *The managerial revolution*. John Day.
- Burnham, J. (1943). *The machiavellians: Defenders of freedom*. John Day Company.
- Burnham, J. (1964). *Suicide of the West: An essay on the meaning and destiny of liberalism*. The John Day Company.
- Cecil, H. (1912). *Conservatism*. Williams & Norgate.
- Chandler, A. D. (1977). *The visible hand: The managerial revolution in American business*. Harvard University Press.
- Crozier, M. (2007). The new leviathan: The dynamics and limits of technocracy. *The European Legacy* 12(7), 779-794. <https://doi.org/10.1007/BF00993531>.
- Didin, D. B. (2024). Kazandırıcı zamanaşımı: Felsefi ve ekonomik bir değerlendirme. *Kadir Has Hukuk Fakültesi Dergisi* 12 (1), 23-38. <https://doi.org/10.33432/ybuhukuk.1575128>.
- Didin, D. B. (2025). *Doğa bilimlerinin hukuk felsefesine etkisi: Modern ve postmodern paradigma ekseninde bir değerlendirme* (3. baskı) Adalet Yayınevi.
- Didin, E. (2025). *Muhafazakarlığın kurucu triosu Edmund Burke, Joseph De Maistre ve Louis De Bonald üzerine: Siyaset felsefesi ve egemenlik kuramı ekseninde bir değerlendirme*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi].
- Didin, Ö. (2025). Multi-level governance or managerial dominance? A new perspective on EU governance in the post-Maastricht era. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 70, 303-316. <https://doi.org/10.30794/pausbed.1595391>.
- Djilas, M. (1957). *The new class: An analysis of the communist system*. Praeger.
- Duman, F. (2010). Edmund Burke'te muhafazakarlığın liberal temelleri: Rasyonalizm, sosyal teori ve siyaset. *Liberal Düşünce Dergisi* 58, 95-123.
- Finocchiaro, M. A. (1999). *Beyond Right and Left: Democratic elitism in Mosca and Gramsci*. Yale University Press.
- Francis, T. (1984). *Power and history: The political thought of James Burnham*. University Press of America.
- Francis, T. (2016). *Leviathan and its enemies*. Radix.
- Galbraith, J. K. (1967). *The new industrial state*. Houghton Mifflin.
- Gerth, H. H. ve Mills, C. W. (1942). A Marx for the managers. *Ethics* 52(2), 200-215. <http://doi.org/10.1007/10.1086/290274>
- Gottfried, P. E. (1993). *The conservative movement*. Twayne Publishers.
- Gottfried, P. E. (1999). *After liberalism: Mass democracy in the managerial state*. Princeton University Press.
- Gottfried, P. E. (2002). *Multiculturalism and the politics of guilt: Toward a secular theocracy*. University of Missouri Press.
- Gottfried, P. E. (2011). *Leo Strauss and the conservative movement in America*. Cambridge University Press.
- Kimball, R. (2002). The power of James Burnham. *The New Criterion* 21, 4-11.
- Machiavelli, N. (2014). *Hükümdar*. (Ö. M. Çev.). İş Bankası Yayınları.
- Macintyre, A. (2024). *The total state: How liberal democracies become tyrannies*. Regnery Publishing.

- Michels, R. (1999). *Political parties: A sociological study of the oligarchical tendencies of modern democracy*. Routledge.
- Mills, C. W. (2000). *The power elite*. Oxford University Press.
- Montesquieu. (2017). *Kanunların ruhu üzerine*. (B.G. Çev.). Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Mosca, G. (1939). *The ruling class*. McGraw Hill.
- Nash, G. H. (1976). *The conservative intellectual movement in America since 1945*. Basic Books.
- O'Neil, D. J. (1994). The political philosophy of James Burnham. *International Journal of Social Economics* 21(2/3/4), 141-152. <https://doi.org/10.1108/03068299410145648>.
- Oakeshott, M. (2004). Muhafazakâr olmak üzerine. (İ.S. Çev.). *Muhafazakar Düşünce Dergisi* 1, 55-78.
- Orwell, G. (1946). Second thoughts on James Burnham. *Polemic* 3, 13-33.
- Pareto, V. (1935). *The mind and society. A Treatise on General Sociology*. Dower.
- Parvini, N. (2022). *The populist delusion*. Imperium Press.
- Radaelli, C. M. (1999). *Technocracy in the European Union*. Routledge.
- Sorel, G. (1999). *Reflections on violence*. George Allen & Unwin.
- Sowell, T. (2007). *A conflict of visions: Ideological origins of political struggles*. Basic Books.
- Sowell, T. (2015). *Intellectuals and society: Revised and enlarged edition*. Basic Books.
- Spitz, D. (1981). *Patterns of anti-democratic thought: An analysis and a criticism, with special reference to the American political mind in recent times*. Praeger.
- Trotsky, L. (1940). *In defense of Marxism (against the petty-bourgeois opposition)*. Pioneer Publishers.
- Veblen, T. (1921). *The engineers and the price system*. B.W. Huebsch.
- Vural, M. (2011). *Siyaset felsefesi açısından muhafazakârlık*. Elis Yayınları.
- Waters, T. ve Waters, D. (2015). *Weber's rationalism and modern society: New translations on politics, bureaucracy, and social stratification*. Palgrave Macmillan.